

**Støtteprosjekt for skribenter
Beretninger fra overlevende etter
atombomben**

Nasjonal minnehall for atombombeofrene i Hiroshima

Beretninger fra overlevende etter atombomben

Tittel	Forfatter	Alder da bomben falt	Side
Bomben tok fra meg mine to døtre	Makie Fujii	22	1
En hårsbredd fra døden	Jiro Shimasaki	14	5
Min opplevelse av atombomben	Tsunematsu Tanaka	31	11
Takksigelser til mor	Hiroko Kawaguchi	8	17
Jeg klarer aldri å glemme det som skjedde den sommeren	Chiyoko Shimotake	24	23
Du er heldig	Toshio Miyachi	27	29
Ønske om fred for neste generasjon	Tokio Maedoi	12	35
Krigens arr leges aldri	Kyoko Fujie	9	41
Jeg så helvete	Kimiko Kuwabara	17	49

Bomben tok fra meg mine to døtre

Makie Fujii

● Livet før atombomben

Stedet hvor vi bodde, lå nede ved elven, omtrent 100 meter øst for Yokogawa-broen i 1-chōme i Yokogawa-chō. Familien bestod på den tiden av mannen min, Kiyoshi, og meg, samt eldstedatteren vår Kazuko på tre år og yngstedatteren Kiyomi på seks måneder.

Fra perioden før atombomben falt, husker jeg spesielt godt hvordan jeg og barna pleide å rømme ned i et hull vi hadde gravd, hver gang flyalarmene ulte. Dette var noe som skjedde ofte.

● Da atombomben falt

Ektemannen min hadde blitt innkalt til militærtjeneste, så han hadde fri fra jobben og var hjemme om morgenen den 6. august. Flyalarmen hadde sluttet å ule, og jeg og barna lekte sisten i andreetasje.

Plutselig kom det en glovarm ildkule flyvende inn gjennom vinduet. I det samme falt jeg og barna nedover som om vi ble sugd ned i en avgrunn.

Et sted nede ved beina mine ropte eldstedatteren min: «Mamma, jeg er her! Mamma, jeg er her!» Jeg sa: «Kazuko, hold ut, mamma skal komme og hjelpe deg», men jeg satt helt fast i restene av huset og inventaret, og kunne ikke engang bevege hodet.

Jeg hørte mannen min rope navnet mitt et sted ovenfra. «Makie! Hvor er du? Hvor er du?». Det hørtes ut som om han gikk rundt og lette etter meg. Etter en liten stund kjente jeg varmen. Så hørte jeg at mannen min ropte ovenfra. «Det brenner! Jeg finner dere ikke. Tilgi meg. Det er ikke mer jeg kan gjøre», sa han med kraftløs stemme.

Jeg sa: «Jeg er her! Kiyoshi, jeg jeg er her», men det virket ikke som om han skjønnte hvor jeg var. Jeg hadde holdt minstejenta i armene da huset raste sammen, og da jeg hørte mannen min si at han ga opp, holdt jeg henne enda hardere inntil meg. Jeg kom til å holde foran både munnen og nesen hennes, og siden hun ikke fikk puste, begynte hun å gråte og vri på seg. Da jeg hørte gråten, ble jeg helt paff og ropte «barnet dør!» Mannen min må ha hørt meg, for han kom plutselig tilbake. «Hvor er du? Hvor er du?», skrek han mens han lette febrilsk etter meg. Han gravde et lite hull og dro først meg og så datteren vår opp. Jeg hadde slått hodet, og var så svimmel at jeg ikke klarte å stå på beina. Rundt oss kom flammene stadig nærmere.

Da vi hadde kommet oss et stykke unna, spurte jeg: «Kiyoshi, hvor er Kazuko? Hvor er Kazuko?» Han sa: «Hun klarte seg ikke. Hun hadde allerede sluttet å bevege seg. Du må være sterk».

Unnskyld, Kazuko! Tilgi meg, tilgi meg, tenkte jeg mens jeg gikk.

Mannen min gikk og bar datteren vår på den ene armen, og støttet meg med den andre mens vi trakk oss unna. Han oppmuntret meg ved å si: «Hold ut, hold ut! Stå på, stå på!» Jeg kunne ikke se klart, og jeg hadde mitt svare strev med å holde tritt med ham. Ilden hadde nærmet seg huset vårt fra alle kanter, så jeg tror nok det må ha brent fullstendig til grunnen.

Siden mannen min hadde hendene fulle med meg og datteren vår, gikk og hvilte vi, gikk og hvilte. Plutselig tok en kvinne med bustete hår tak i beinet til mannen min og sa: «Hjelp meg! Datteren min sitter fast under en søyle, og jeg klarer ikke å få henne løs. Hjelp meg!» Mannen min svarte: «Jeg skulle gjerne ha hjulpet deg, men jeg har konen og barnet mitt å passe på. Tilgi meg», og avviste kvinnen, som løp av gårde i en annen retning. Vi fortsatte å gå og hvile, gå og hvile. Da vi kom til huset til en bekjent av min mann i Shinjō, hadde det allerede blitt kveld.

● I huset i Shinjō

I Shinjō tok de seg av oss i tre dager. På grunn av sjokket fra atombomben hadde jeg sluttet å produsere morsmelk. Jeg var sengeliggende på grunn av smertene i beina, så mannen min gikk for å finne melk.

Jeg klarte ikke å befri meg fra tanken om at Kazuko, som hadde blitt sittende fast i ruinene av huset, kanskje hadde klart seg. Når jeg tenkte på at jeg hadde blitt reddet, mens Kazuko, som hadde skreket omhjelp, var blitt forlatt, ble jeg overveldet av følelser og klarte ikke å slutte å gråte.

Mens vi var i huset i Shinjō, så vi lange rekker med brannskadde mennesker som kom stavrende forbi, og siden jeg ikke klarte å la være å gråte når jeg så dette, måtte jeg bare lukke øynene.

● Til hjembyen min i Yamaguchi

Etter tre dager begynte togene å gå igjen. Jeg, mannen min og datteren vår tok det stappfulle toget fra Yokogawa stasjon til hjembyen min, Kogushi i Yamaguchi prefektur. Da vi endelig kom frem, gikk vi til huset til foreldrene mine. Da vi gikk gjennom byen, ble folk forferdet over hvordan vi så ut, og spurte: «Hva har skjedd? Hva har skjedd?» Det er et lite sted, så alle kjente oss og visste hvem vi var. Jeg klarte ikke å si noe og kunne bare la tårene renne helt til vi kom frem til huset til foreldrene mine.

Det var fra den kvelden av at jeg ikke lenger klarte å tilgi meg selv for å ha forlatt Kazuko, og de søvnløse nettene begynte. Siden storesøsteren og moren min var bekymret for at jeg skulle begå selvmord, begynte de å sove ved siden av meg om natten. Hver natt snek jeg meg ut av huset og skrek: «Tilgi meg! Tilgi meg! Tilgi din forferdelige mor!» Mens jeg var i Yamaguchi, reiste mannen min tilbake til Hiroshima for å lete etter levningene av datteren vår.

Siden jeg ennå ikke produserte melk, gikk moren min til en kvinne i nabolaget som hadde en liten baby, og fikk morsmelk. Mamma sa: «Du er skadet i beina og er sengeliggende, og har også et spedbarn å tenke på, så bare bli her til du er frisk». Vi ble værende hjemme hos foreldrene mine i nesten ett år. Jeg sliter fortsatt med smerter i beina.

● **Min yngste datters død**

Vi dro tilbake til Hiroshima etter nesten et år i Yamaguchi. Vi bodde i et hus som vi leide, like i nærheten av det gamle huset i Yokogawa.

Mannen min tok ofte datteren vår med til det offentlige badet, men en dag var det en mann som så på datteren vår og sa: «Er ikke ryggen hennes litt hoven?» Vi tenkte at hun kanskje hadde slått seg da atombomben eksploderte, og tok henne med til sykehuset. Da hun ble undersøkt, fikk vi vite at hun hadde fire betente ryggvirvler med hevelse. Vi sendte henne derfor tilbake til foreldrene mine i Yamaguchi. Men da det hadde gått noen år, begynte hun å si: «Far, mor», så vi tok henne med tilbake til Hiroshima, hvor hun ble innlagt på sykehus. Behandlingen var dyr, og vi måtte få hjelp fra moren min. Etter hvert klarte vi ikke å betale for behandlingen lenger, så jeg tok henne med hjem igjen, hvor hun døde i 1952.

● **Bønn om fred**

Jeg ønsker ikke mer krig. Jeg ønsker at verden skal bli et sted hvor vi kan strekke ut hendene og finne sammen. Jeg tror at vi alle kan bli lykkelige hvis vi klarer å leve hver dag med omtanke for andre.

En hårsbredd fra døden

Jirō Shimasaki

● Hendelsene 6. august

Jeg brukte over en time hver dag på å pendle fra Saijō med tog og trikk til Mitsubishi-fabrikken i Minamikannon-machi, hvor jeg jobbet som lærling. Jeg er nest yngst i en søskenflokk på fem. Jeg har en storebror, to storesøstre og en lillesøster. Storebroren min hadde militærtjeneste i Kyūshū.

Da jeg gikk i andreklasse på ungdomsskolen (2. prefekturale ungdomsskole i Hiroshima), ble det slutt på undervisningen, og jeg ble satt til å jobbe på forskjellige fabrikker her og der. Mot slutten av 1944 ble det bestemt at jeg skulle jobbe ved Mitsubishi-fabrikken i Kannon.

Da atombomben eksploderte den 6. august, var jeg og 4–5 skolekamerater på vei til fabrikken. Jeg tror vi var i nærheten av idrettsplassen i Minamikannon-machi, omtrent fire kilometer fra der hvor bomben detonerte. Dersom jeg hadde tatt det neste toget, hadde jeg nok vært ombord i toget midt på Aioi-broen, og hadde nok blitt drept momentant. Jeg var en hårsbredd fra døden, kan du si.

Lyset strømmet over meg bakfra idet atombomben eksploderte. Jeg husker varmen i nakken. Etter at trykkbølgen hadde truffet oss, ble jeg kastet rundt og mistet bevisstheten. Jeg lå besvimt i rundt fem minutter før jeg åpnet øynene. Da jeg så meg rundt, så jeg at kun skjelettet til fabrikken var igjen og at taket var blåst av, selv om fabrikken var fire kilometer unna eksplosjonen.

Hva i all verden var det som hadde skjedd? Jeg lurte på om ikke fabrikken hadde blitt angrepet av en B29. Men noen av skolekameratene mine mente at det ikke hadde vært et angrep fra en B29, men at gasstanken i Minami-machi hadde eksplodert. Flyalarmen ulte nok ikke. Ikke kvart over åtte. Før klokken åtte hadde flyalarmen ult én gang, men så ble den endret til en generell alarm, og ca. klokken 8.05 hadde den blitt slått helt av. Sirenen som fortalte at faren var over, hadde også ult.

«Hele sentrum står i brann, så alle som har kommet hit i dag, kan dra hjem», fikk vi beskjed om like etterpå. Mens det svarte regnet falt, beveget jeg meg østover. Jeg gikk over Eba og kom til Yoshijima-Senda, så fortsatte jeg over Miyuki-broen på vei til Hijiyama. Da jeg gikk over Miyuki-broen, var det mange folk som grep tak i beina mine. «Vann, gi meg vann», ba de. Jeg tenkte ikke noe særlig mer enn at folk måtte være skadet. Det var vel sikkert fordi jeg ikke fattet hvorfor så mange hadde brannskader og andre skader. Når folk grep tak i meg og sa: «Vær så snill, gi meg vann, gi meg vann. Jeg er skadet, og halsen min er helt ...», ble jeg bare redd. Jeg ble heldigvis ikke skadet da bomben eksploderte, og forvirret fortsatte jeg bare å gå mens jeg så på alle de skadde.

Det jeg husker best, er da jeg kom til foten av Hijiyama og så den røde kroppen til en soldat. Huden hans hadde smeltet. Det lot til at han pustet, men han var et forferdelig skue. En person i nærheten så på meg, pekte på soldaten og sa: «Jeg kan ta ham med meg på sykkelen. Ta tak i

beina hans, så løfter vi ham opp». Jeg var så vettskremt at jeg ikke klarte å hjelpe. Siden foten av Hijiyama var ganske langt unna eksplosjonen, var det mange som var uskadde der, og de fleste hjalp til med å bære vekk lik. Soldaten døde nok innen noen dager.

Etter mye om og men ankom jeg endelig Kaita stasjon. Det var midt på natten, men jeg vet ikke hva klokken var. Jeg fikk beskjed om at det kanskje kom til å gå et tog fra Kaita til Saijō, og jeg ventet vel i over en time. Jeg klarte å komme meg med toget. Vi stod som sild i tønne da vi ankom Saijō i stummende mørke, og jeg ante ikke om noen var kommet for å møte meg. Det var forbud mot å tenne lys, så det var verken lov å tenne gasslampene eller de elektriske gatelysene, og vi hørte bare stemmer som sa: «Så forferdelig. Det må ha vært forferdelig», uten å ane hvem det var som hadde kommet for å møte hvem.

● **Hendelsene i perioden etter den 7.**

Onkelen min hadde jobbet i Hijiyama, og vi hadde hørt at han hadde blitt skadet i eksplosjonen, så tanten min og jeg reiste til Hiroshima for å lete etter ham. Jeg husker ikke helt hvordan vi kom oss dit – kanskje vi satt på med en lastebil? – men vi dro i hvert fall av gårde om morgenen den 7. etter å ha fått beskjed om at onkelen min kanskje befant seg i Ujina. Siden jeg hadde gått på 2. Prefekturale ungdomsskolei tre år, kjente jeg byen godt. Jeg tenkte at jeg måtte hjelpe tanten min med å finne veien, og derfor ble jeg med henne.

Vi fant onkelen min på et midlertidig behandlingssted i Ujina. Jeg husker at det var i en lagerbygning i nærheten av havnen. En soldat sa: «Denne personen har tatt sitt siste åndedrag. La oss få henne ut herfra». I gangen lå likene på rekke og rad. Så sa han til meg: «Hun er død, kan du hjelpe meg å bære?» Jeg var vettskremt og klarte ikke å hjelpe ham. 2–3 stykker bar den døde ut i gangen. Det lå det en kvinne på rundt 20 år, helt svart av brannskader og helt naken.

Vi tok onkelen min med tilbake til Saijō, men tre dager etter, den 10., døde han. Vi brant ham på et krematorium i nærheten av huset vårt. Jeg hjalp også til. Tantens min døde for to år siden, men hun fikk ikke være gift med onkelen min i mer enn ni år.

● **Livet etter atombomben**

Skolen startet opp igjen i slutten av oktober eller begynnelsen av november, tror jeg. Det ble bygd et lite skur i Kannon der hvor ungdomsskolen hadde stått, og jeg husker at vi skalv av kulde mens vi hadde undervisning. Bygget var uten oppvarming, og ute snødde det. Det var ikke engang vinduer i bygget. Før vi kunne vende tilbake til Kannon, hadde vi hatt undervisning på en jenteskole i Kaita og på en barneskole som ikke var ødelagt.

Jeg ønsket å fortsette med utdanningen min, så jeg måtte følge undervisningen for å få karakterer. Jeg trosset kulden og deltok i undervisningen. Jeg var takknemlig for å få undervisning, selv om det bare var i et lite skur. Vi fulgte det gamle systemet, og jeg var ferdig

på skolen etter femteklasse. Det var i 1947. Etter at jeg var ferdig på ungdomsskolen, begynte jeg på Hiroshima yrkesskole i Senda-machi.

Da jeg fullførte yrkesskolen, var det blitt andre halvdel av femtiårene, og det hadde begynt å bli vanlig med personbiler. Derfor bestemte jeg meg for å starte en kjøreskole. Jeg og en kamerat tok spadene fatt og begynte med å lage en kjørebane. Jeg utnyttet det jeg hadde lært på yrkesskolen, til å ta de kursene jeg trengte for å kunne undervise i både teori og i praktiske ferdigheter. I 1960 begynte jeg å jobbe på en kjøreskole som ansvarlig instruktør.

I 1966 sluttet jeg å jobbe ved kjøreskolen. Storebroren min ville åpne et gamlehjem og spurte meg om hjelp, så jeg begynte å jobbe for ham. Storebror var overlege, og jeg var veldig stolt av ham. Vi jobbet sammen til broren min plutselig døde av hjerneslag. Jeg ble så trist at jeg ikke fikk sove på tre dager og tre netter. Jeg kjørte ofte broren min, som var sykehusdirektør, rundt til institusjoner på steder som lå langt vekk, som Miyajima og Yuki. Jeg følte at jeg måtte ta ansvaret for kjøringen for å hjelpe ham med jobben. Han var akademikeren og jeg var atleten, og sammen utfylte vi hverandre. Det var ubeskrivelig, ubeskrivelig trist at storebroren min døde.

● Om jobb jakt, giftemål og senskader

Jeg og kona feirer snart gullbryllup Da jeg giftet meg, vegret jeg meg for å fortelle at jeg hadde overlevd atombomben. Jeg kjente til at overlevende ble utsatt for diskriminering, så jeg sa: «Jeg ble for så vidt rammet av atombomben, men jeg jobbet hos Mitsubishi i Minamikannon, som lå over fem kilometer unna, så jeg ble ikke skadet engang». Det lot ikke til at det plaget kona mi. Sønnen min jobber som farmasøyt og er veldig kunnskapsrik. Han er fullt klar over at han er etterkommeren til en overlevende. Da sønnen og datteren min ble født, var jeg litt bekymret. Vi passet på å få bekreftet at alt stod bra til med dem.

Den eneste senskaden jeg fikk, var en hevelse i nakken, og den fikk jeg mer enn ti år etterpå. Men det var en godartet svulst, ikke en ondartet. Det var en stor hevelse. Hevelsen dannet seg akkurat på det stedet hvor lysglimtet hadde truffet meg da bomben eksploderte. Jeg ble operert og fikk hevelsen fjernet, men da det hadde gått ti år, kom den tilbake igjen. Etter det har jeg ikke fått flere hevelser. Den eneste andre helseplagen jeg har hatt, som man tror skyldes bomben, er veldig svake tenner. Noen mister jo håret. Symptomene varierer fra person til person. Jeg mistet ikke håret. Men det er en ting alle vi overlevende har til felles, vi blir veldig fort slitne. Da jeg var i arbeid, ble jeg mye fortere slitne enn alle andre, selv om vi gjorde den samme jobben, så sjefen min mistenkte meg for å sluntre unna. Han kjeftet på meg og sa: «Selv om alle andre jobber såpass uten å bli slitne, så er du allerede helt utslitt. Er du en latsabb?» Det å bli raskt slitne er veldig ugunstig i jobbsammenheng.

● Bønn om fred

Når man ønsker å si noe til ungdommen om fred eller atomvåpen, er det viktig at den som forteller, gjør det på en kreativ måte. Da atombomben detonerte, ble bygninger pulverisert og mennesker utslettet øyeblikkelig. For å få formidlet dette må man være kreativ. Hvis man bare sier noe sånt som at: «Det var forferdelig, forferdelig», eller «Jeg angrer på at jeg ikke ga dem vann og at jeg bare stakk av mens ilden kom stadig nærmere under broen», klarer man ikke å få formidlet det ordentlig til dem. «Det er et museum i fredsparken. Dra dit. Det er et fredstred». Hvis dette er alt man sier, så klarer man ikke å få formidlet hvor grusomt det var. Det kan til og med tenkes at tilhørerne får inntrykk av at atombomben ikke var så ille. Her om dagen oppstod det en tornado på Hokkaido, og mange mennesker døde. Da jeg så videoen av den, ble jeg slått av hvor mye det lignet på øyeblikket da atombomben eksploderte. Det var en veldig realistisk og intens video. Med en slik video tror jeg at selv små barn vil forstå. Kan vi ikke bruke ting som virkelig har skjedd, for å vise hvordan atombomben faktisk drepte 200 000 mennesker på et øyeblikk?

Kort tid etter at bomben ble sluppet, kom det profesjonelle kameramenn fra avisene Mainichi Shimbun og Asahi Shimbun og tok bilder av ødeleggelsene. Selv erfarne fotografer som flere ganger hadde blitt sendt til krigsområder, sa at de aldri hadde sett noe så grusomt som Hiroshima etter atombomben. Hvordan kan man få formidlet en slik tragedie? Jeg tror det er nødvendig å finne en god måte å gjøre dette på.

Siden jeg gikk på 2. prefekturale ungdomsskole i Hiroshima, mistet jeg de fleste av mine yngre skolekamerater på grunn av atombomben. I det siste er det også flere av klassekameratene mine som har falt fra. Jeg har mistet den eneste storebroren min, og jeg føler meg helt alene. Nå for tiden er jeg funksjonshemmet og kona mi tar vare på meg. Ingenting ville gjøre meg lykkeligere enn om jeg kan leve i to år til, og en gang i uken, eller til og med annenhver uke, fortelle små barn eller barneskoleelever om mine egne opplevelser.

Min opplevelse av atombomben

Tsunematsu Tanaka

● Livet på den tiden

Jeg var 31 år, jobbet ved kraftselskapet Chugoku Haiden (nå: Chugoku Denryoku) i Komachi, og bodde sammen med kona mi, Mikie, og de to barna våre (sønnen vår på tre år og datteren vår på syv måneder) i et hus vi leide i Ōtemachi. Jeg begynte å jobbe ved Chugoku Haiden etter at jeg hadde fullført ungdomsskolen i Onomichi og tatt førerkortet i februar 1934, så jeg må vel ha vært 20 eller 21 år. I løpet av perioden jeg jobbet ved Chugoku Haiden, ble jeg to ganger innkalt til militærtjeneste, i periodene september 1937 til januar 1941 og september 1942 til november 1943, så det var en del frem og tilbake.

I slutten av mars i 1945 var det et voldsomt luftangrep mot Kure, og jeg husker at jeg syntes at krigsflyene så ut som øyestikkere. De forrige eierne hadde gravd et hull under huset vårt, og hver gang det var et luftangrep, rømte vi ned dit. Men siden barna bare var henholdsvis tre år og syv måneder, var det veldig vanskelig å holde styr på dem. Hvis man holdt øye med den ene, var den andre kjapp med å forsøke å stikke ut av tilfluktsstedet. Jeg tenkte at situasjonen var uholdbar, og sendte derfor kona og barna til hennes familie i Mukoueta i landsbyen Wada i Futami-gun (Nå: Mukoueta-machi i Miyoshi by) i slutten av mars. På grunn av situasjonen oppbevarte vi eiendelene våre i et lager hos firmaet, og jeg sendte familien av gårde i det de stod og gikk i.

Da jeg hadde sendt kona og barna i sikkerhet, flyttet jeg inn på lageret til firmaet. I begynnelsen av mai dro jeg på helgebeseøk til familien, men da jeg kom tilbake igjen, hadde lageret blitt truffet av en bombe og brent til grunnen. Jeg hadde ikke engang et klesskift, så jeg reiste tilbake til Wada og fikk lagd en skjorte og en bukse av en bomullskimono, så reiste jeg tilbake igjen med det første toget mandag morgen. Jeg hadde ikke lenger noe sted å bo, men en kollega tipset meg om et hus jeg kunne leie i Ushita-machi, og der bodde jeg frem til atombomben falt.

● Da atombomben falt

Under krigen var jeg en del av det lokale sivilforsvaret, og det innebar at jeg på rådhusets ordre måtte ta på meg arbeidsuniformen og stille meg til rådighet dersom flyalarmen gikk i løpet av natten. Tidligere soldater delte oss opp i grupper og delegerte oppgaver, og om natten den 5. august gikk flyalarmen, og jeg gikk derfor til området jeg hadde ansvar for, som var Yanagi-broen. Hvis man ble utkalt om natten, fikk man begynne på jobb klokken 8.30 istedenfor 8.00 neste dag, men det visste ikke jeg, så jeg dro på jobb til vanlig tid den 6. august. Det var det som til syvende og sist reddet meg.

Siden jeg ennå hadde en halvtime før jeg skulle begynne på jobb, gikk jeg ned til de ansattes fellesbad i kjelleren og vasket arbeidsklærne jeg hadde brukt dagen før. Jeg stod og bøyd meg fremover for å vaske klærne da det plutselig kom et voldsomt vindkast forfra, og jeg ble kastet

i veggen bak meg og mistet bevisstheten. Jeg husker ingenting annet enn at det lyste skarpt. Da jeg våknet opp, var alt fullstendig svart av støv, men jeg så at det brant i fjerde eller femte etasje, og jeg skjønnte at jeg måtte gjøre noe. Jeg ble helt klar i hodet med det samme. Alt var stummende mørkt på grunn av støvet, så jeg måtte stole på hukommelsen og famle meg bortover. Jeg trodde jeg var på vei mot trappen, men gikk isteden rett inn i noe. Likevel kom jeg meg etter mye møye frem til vakthuset på siden av bygget. Fra vakthuset så jeg jernbaneskinnene, og da jeg kom frem dit, forstod jeg at noe alvorlig hadde skjedd, for toget hadde veltet over og truffet et bolighus. Jeg tenkte at jeg måtte spørre noen om hvor en skulle rømme men det var ikke en levende sjel å se.

Evakueringsstedet til fabrikkens var idrettsplassen til 1. prefekturale ungdomsskole i Hiroshima, men det visste jeg ikke, så jeg satte av gårde nordover langs jernbaneskinnene, tok til høyre like før Shirakamisha og fulgte Takeya-chō-linjen i østlig retning østover. Ved den 1. prefekturale videregående skolen for jenter hadde lufttrykket blåst muren over ende og en jente eller kvinne, jeg klarte ikke å se hvor gammel hun var, hadde blitt sittende fast under vrakrestene og ba om hjelp. Bare hodet hennes var synlig. Men jeg også blødde, og ryggen min var full av glasskår og helt innsmyrt med blod, så jeg hadde nok med å komme meg i sikkerhet selv.

Jeg gikk så sørover langs Takeya-elven, i retning Miyuki-broen. Selv om jeg kaller den en elv, var den så liten at den ikke er med på kartet engang, og den passerte under stormagasinet Fukuya. Jeg så ingen andre mennesker på flukt, men på den andre siden av Takeya-elven så jeg noen som holdt på å rydde opp mens de snakket om at noe forferdelig hadde hendt. Jeg vet ikke hva klokken kan ha vært, men jeg tror at det hadde gått veldig lang tid.

Like før jeg kom til Miyuki-broen, kom det en militærlastebil som jeg fikk skyss med til havnen i Ushita, og til slutt kom jeg med en båt til Ninoshima, hvor jeg søkte tilflukt. I Ninoshima var det mange hardt skadde, og det var forferdelige tilstander. Det var riktignok sanitærmannskaper der, men de bandasjerte bare sårene mine, og noen form for behandling fikk jeg ikke, så ryggen min var fremdeles full av glasskår. Stedet var fullt av folk som tydeligvis var gått fra forstanden, folk som hylte og skrek og andre folk som kjeftet på dem, og selv om natten løp folk rundt, og disse ble så kjeftet på av andre, så det var helt umulig å få sove. Jeg spiste ingenting den 6., men om morgenen den 7. fikk jeg en bolle med grøt, som jeg spiste sammen med en umeboshi Det var den eneste maten jeg fikk i Ninoshima.

Jeg tenkte at dersom jeg blir her, så kommer jeg til å dø, og etter å ha bedt en soldat om å få reise tilbake igjen, dro jeg tilbake til havnen i Ujina med båt om morgenen den 7. Heldigvis var det lastebiler der, og da jeg spurte en av soldatene som satt på, om hvor de skulle, svarte han at de var på vei til rådhuset. «La meg sitte på til rådhuset», sa jeg, og han sa «hopp på». Jeg fikk sitte på til rådhuset, og etter å ha takket for skyssen, hoppet jeg av. Firmaet lå litt nord for rådhuset, så jeg gikk dit. Da jeg kom frem til firmaet, møtte jeg på to kolleger i resepsjonen, og

jeg fortalte dem at jeg hadde tenkt å reise til kona mi sitt hjemsted, Miyoshi, og ga dem adressen dit. Etter det gikk jeg forbi Hatchōbori i Kamiya-chō til et pensjonat i Ushita-machi. Jeg overnattet der i én natt, og den 8. tok jeg toget fra Hesaka stasjon i retning Wada, hvor familien min hadde søkt tilflukt. Jeg tenkte at familien min nok var bekymret for meg, og skyndte meg alt jeg kunne. Det er ikke stort jeg husker fra turen, bortsett fra at det var stuet sammen en stor mengde med lik ved Kōhei-broen. Det husker jeg veldig godt.

● Etter atombomben

Ryggen min var fremdeles full av glasskår da jeg ankom Wada. Hver dag gikk vi til elven, og kona mi vasket ryggen min. Blodet klistret seg til ryggen som tjære, og når kona mi fjernet det størknede blodet med en nål, fulgte glassbitene med. I en uke, eller kanskje til og med ti dager, gikk jeg og min kone til elva for å fjerne blod og glasskår fra ryggen min. Jeg trodde at hun hadde fått tatt alt, men en eller annen gang på slutten av 50-tallet gikk det betennelse i huden, og jeg måtte bli operert på et sykehus i Sakai-machi for å få fjernet de siste restene.

En liten stund etter at jeg hadde kommet til Wada, men før jeg hadde fått behandlet ryggen, kom faren min på besøk fra Onomichi. De hadde ikke klart å få kontakt med oss fra Onomichi, så faren min visste ikke at jeg var i live, og han hadde kommet for å diskutere hvor begravelsen min burde finne sted. Da han fikk vite at jeg ennå var i live, ble han overlykkelig, men også veldig overrasket, og han tok seg bare tid til en kopp te på verandaen før han dro tilbake til Onomichi.

Da jeg var i Wada hadde jeg ingen problemer med de indre organene og jeg følte meg i grunnen veldig bra. Etter tre uker var jeg helt frisk igjen, og i slutten av august eller begynnelsen av september dro vi tilbake til Hiroshima, og jeg begynte på arbeid igjen.

Ikke lenge etter at jeg hadde begynt på jobb igjen (frukten hadde akkurat begynt å falle fra kastanjetrærne, så jeg tror det må ha vært midt i september), merket jeg at det var blod i avføringen min, og dro til hjemstedet mitt i Onomichi for å bli bra igjen. Siden jeg hadde blod i avføringen, trodde alle, selv legen, at jeg hadde dysenteri, og de diskuterte om jeg burde settes i karantene, men storesøsteren min lagde kokt ris til meg, og jeg ble frisk igjen. Det høres kanskje merkelig ut, men jeg tror det var det som hjalp. Maten i Onomichi var bra, og etter fire–fem dager var jeg frisk. Da reiste jeg tilbake til Hiroshima og begynte å arbeide igjen.

● Livet etter krigen

Da jeg begynte å jobbe igjen, var det mange av kollegene mine som hadde mistet huset sitt og bodde sammen i femte etasje i fabrikklokalet. Til å begynne med lagde vi maten selv, men etter en stund ansatte firmaet noen som lagde mat til oss.

Siden jeg kunne kjøre bil, hadde jeg ansvaret for å kjøre nødvendige deler ut til kraftverk

forskjellige steder i prefekturet.

I 1946 kom familien min tilbake og vi begynte å bo sammen igjen. Kollegene mine gikk sammen etter jobb og kjøpte materialer som de brukte til å bygge et hus til oss i Eno-machi. Vi bodde i Eno-machi i tretti år etter det.

Vi hadde mange forskjellige problemer, men ikke på matfronten, siden vi fikk tilsendt ris fra familien til min kone. Men ettersom klærne og madrassene hadde vært i lageret til firmaet, hadde alt sammen brent opp. Vi hadde ingenting. Vi måtte begynne helt fra begynnelsen igjen og fikk hjelp av alle rundt oss. Bomullskimonoer ble sydd om til undertøy, og familien vår i Onimichi sendte oss madrasser.

● Om helsen

I juli 1947 ble vår andre datter født, og vi var selvfølgelig bekymret for helseproblemer på grunn av atombomben. Mens hun gikk i barnehagen, hendte det at hun blødde neseblod i lengre perioder eller at andre ting var forskjellig fra de andre barna, og da tenkte vi alltid at det kunne skyldes atombomben.

Selv fikk jeg en form for tuberkulose-svulst i 1956, og antallet hvite blodceller falt til to tusen, eller til og med tusen på det verste. Jeg hadde veid 65 kilo, men gikk ned 8 kilo. Fra juli 1956 til september 1957 var jeg innlagt på sykehuset i Hara i Hatsukaichi-chō (nå: Hatsukaichi by), og jeg var sykemeldt fra jobben i to år. Jeg ble innlagt 7. juli, dagen for Tanabata-festivalen til ære for stjernene, og da vi spiste frokost, sa datteren min, som gikk i andre klasse på barneskolen, «Du skal ikke møte stjernene, men dette er siste gang vi møtes, ikke sant?» Og alle sammen fikk tårer i øynene.

Etter det har jeg ikke vært rammet av noen større sykdommer, og jeg har stort sett vært frisk, men for mer enn ti år siden begynte jeg igjen å få problemer med blod i avføringen, og jeg har både vært innlagt ved Nisseki sykehus og fått sprøyter for å stoppe det.

For fire år siden ble jeg operert for prostatakrefte, og samtidig fikk jeg offisiell bekreftelse på at jeg er en atombombeoverlevende.

● Hva jeg tenker nå

Nå har jeg blitt 94 år, men jeg er bare takknemlig for å ha få levd så lenge. Jeg tror det er takket være min kone. Barna mine behandler meg også veldig godt. Jeg er bare takknemlig.

Takksigelser til mor

Hiroko Kawaguchi

● Hendelsene før 6. august

På denne tiden var huset vårt i Kamitenma-chō, og vi var en familie på fire; mamma, storebror, storesøster og meg. Min far, Toshio Omoya, falt i Kina i 1938. Da faren min døde, var jeg ennå veldig liten, og jeg kjenner bare ansiktet hans fra fotografier. Når jeg så bildet av faren min som hang på veggen, pleide jeg visst alltid å si: «Far kan ikke komme ut av bildet fordi ingen kommer og gir ham skoene hans».

Min mor, Shizuko, oppdro oss helt alene. Hun var veldig opptatt av at vi skulle få en utdanning, så selv om det var krig, fikk hun oss til å trene på å skrive og øve ballett og sånt, og da storebroren min skulle ta oppgangseksamen til ungdomsskolen, gikk hun til tempelet for å be hver morgen. Hun tenkte visst at siden mannen hennes var død, så var en utdanning det eneste hun kun etterlate barna sine.

For å lykkes med det jobbet hun fra morgen til kveld med alle slags jobber. Når hun gikk med avisen om morgenen, fikk hun storebror eller storesøster til å hjelpe seg, og selv om jeg var veldig liten, husker jeg at jeg pleide å følge etter dem.

Mor var veldig travel og jobbet hver dag, men onkelen min bodde i den samme byen, og bestefaren min bodde like i nærheten, i Hirosemotomachi, og på den tiden behandlet alle i nabolaget hverandre som om de var slektninger, så det var mange som hjalp til med å ta vare på oss.

På denne tiden var det også mange offentlige skoler som evakuerte elevene eller sendte dem av gårde til slektninger. Jeg gikk i tredjeklasse på Tenma folkeskole og ble evakuert til et tempel i Yuki-chō sammen med søsteren min, Sumie, som gikk i sjetteklasse på samme skole. Moren og storebroren min, Toshiyuki, kom på besøk hver uke, og de hadde med seg poteter og annet til oss, men for oss som var så små, var det tungt å ikke få bo sammen med familien. Moren min sa: «Hvis vi skal dø, så kan vi like godt dø sammen, som en familie», og jeg sa også: «Jeg vil hjem. Jeg vil hjem!», så til slutt dro vi tilbake til Kamitenma-chō. Jeg har tenkt på at dersom jeg hadde blitt på evakueringsstedet, så ville sikkert både storebror og mor kommet for å besøke meg, og vi hadde kanskje sluppet unna bomben alle sammen.

● Hendelsene 6. august

Den 6. august hadde jeg fri fra skolen, så jeg var ute på tur i nabolaget med venner.

På himmelen så vi spor etter B29-fly, og jeg dekket til øynene og ørene med hendene mine. Vi hadde blitt opplært til å gjøre det når vi trodde at det ville komme et bombeangrep. Siden jeg holdt meg for øynene, så jeg ikke lysglimtet.

Akkurat da bomben eksploderte, stod jeg, til alt hell, bak et hus, og det gjorde at jeg ikke ble skadet. Jeg kjente ikke engang varmen. Vennen min som var sammen med meg, fikk bare en liten skade i hodet, så vi kom oss hjem på egenhånd.

Hjemme ventet moren min på meg, hun hadde blitt skadet i eksplosjonen. Den dagen hadde mor vært ute for å hente ris, og da bomben eksploderte, hadde hun vært på vei hjem. Mor tok bare med en pose med førstehjelpsutstyr fra huset vårt, og så flyktet vi sammen.

Rundt oss så vi ødelagte hus, og rekkverket på broen brant. Vi gikk over broen, i retning Koi. Mens vi flyktet, så vi et forkullet menneske som ba om hjelp og sa: «Vann, jeg må ha vann!», men vi hadde nok med å komme oss i sikkerhet, så vi kunne ikke hjelpe. Jeg angrer fremdeles på at jeg ikke engang spurte om hva personen het.

Til slutt kom vi frem til Koi folkeskole, og jeg la merke til at jeg var barbeint. Selv om vi hadde flyktet gjennom rester av sammenraste bygninger, hadde jeg ingen skader.

På skolen var det fullt av skadde i både klasserommene og gangene. Mor fikk behandling for skadene sine der. Hun hadde store brannskader på hendene, føttene og ryggen, og også litt i ansiktet, og i tillegg hadde hun en stor fordypning i hodet. Hun fikk bare smurt på litt medisin og så var behandlingen over, men når jeg tenker tilbake på det, er jeg jammen ikke sikker på om det var medisin.

Etterpå satte jeg av gårde sammen med mor mot vårt forhåndsbestemte evakueringssted i Ogawachi-machi. Da vi kom til evakueringsstedet, begynte det å regne svart regn, så vi hentet en bølgeblikkplate som hadde falt ned i nærheten, og skjulte oss under den. Ikke så lenge etter at det hadde sluttet å regne, kom storebroren min, Toshiyuki.

Han gikk i andreklasse på Matsumoto yrkesskole på den tiden, og han hadde vært utplassert som lærling ved en fabrikk i Kanawajima utenfor Ujina. Han hadde visst vært på vei til fabrikk og befunnet seg i nærheten av Miyuki-broen da atombomben eksploderte, men siden han hadde vært så bekymret for oss, hadde han latt være å dra til fabrikk og heller dratt hjem igjen. Det hadde vært en voldsom brann ved hovedkontoret til Hiroshima Dentetsu, togselskapet, og han kom seg ikke forbi der, så han måtte reise i retning Shudo ungdomsskole og krysse både Motoyasu-elven og Ōtagawa-elven med båt, og så krysse en bro før han endelig kom frem til Kannon-machi ved lunsjtider. På veien hadde noen sagt at barnehagen hadde rast sammen og at folk satt fast i ruinene, og bedt ham om hjelp, men han hadde ikke kunnet gjøre noe. Han hadde villet finne ut av hvordan det stod til med familien og hadde ikke et øyeblikk å avse. Det var fælt å ikke kunne hjelpe, sa han.

Da han endelig kom hjem, oppdaget han flammer som nærmet seg huset, og han brukte en brannbøtte til å slokke dem. Dette fortalte han meg senere. Siden det ikke var noen hjemme, satte han kursen mot Ogawachi-machi for å lete etter oss, og der møttes vi igjen.

Om morgenen den 6. hadde visst storesøsteren min sagt: «Jeg vil ikke gå på skolen». Men mor ville at hun skulle komme inn på Yamanaka videregående skole, så hun lot henne ikke være hjemme. Den morgenen hadde mor som vanlig sendt storesøsteren min på skolen, men hun kom aldri tilbake igjen.

● Hendelsene i perioden etter den 7.

Dagen etter gikk storebroren min til Tenma folkeskole for å lete etter storesøsteren vår, som ennå ikke hadde kommet tilbake. Han ble fortalt at hun hadde vasket klasserommet den dagen, så han forsøkte å lete i området, men det var bare aske igjen av skolen, så det hadde visst ikke vært mulig å finne noen levninger der.

Jeg, mor og storebror var på evakueringsstedet i Ogawachi-machi i to–tre dager, men mor var veldig bekymret for storesøsteren min, så vi dro hjem igjen.

Etter at vi kom hjem, sov mor hele tiden. Hun hadde ikke fått noe mer behandling etter at hun fikk påsmurt medisin på skolen i Koi.

Siden huset vårt ikke hadde brent ned, hadde folk fra nabolaget kommet for å hente madrassene våre og bruke dem selv. Da hun så dette, kjeftet tanten min, Sueko Omoya, på oss og sa: «Hva? Hvordan kan dere gi vekk madrassene deres til noen andre, når moren deres ligger der uten?» Storebroren min gikk ennå i andreklasser på yrkesskolen, og jeg i tredjeklasse på folkeskolen, noe som i dag tilsvarer henholdsvis ungdomsskolen og barneskolen. Vi var bare barn, så vi kunne ikke gjøre noe. Etter at tante kom, tok hun over stellet av mor og passet også på oss. Min tantes mann, Shigeo, altså lillebroren til faren min, var blitt innkalt til militærtjeneste i Yamaguchi, men tanten min og datteren hennes Nobue var fremdeles i Hiroshima, så derfor kom han tilbake etter to dager. Siden vi var så små, hadde vi nok fått det veldig vanskelig hvis vi ikke hadde hatt tante og onkel.

Det gledet oss at brannsåret i ansiktet til mor veldig fort ble bedre, men av en eller annen grunn ville ikke det på ryggen leges. Da vi trodde at det hadde tørket og endelig blitt bra, falt plutselig all huden av. Under huden var det masse mark. Uten at vi hadde merket det, hadde ryggen hennes blitt helt infisert av mark, og det var helt umulig å få fjernet alle. Mor sov under et myggnett, og jeg og storebror sov ved siden av, men jeg vendte meg aldri til stanken fra markene.

Selv om mor var veldig hardt skadet, klaget hun aldri over at det gjorde vondt eller at det klødde, og hun ba heller ikke om vann. Det eneste hun sa, var: «Jeg har så lyst på fersken. Jeg har så lyst til å spise fersken», så derfor gikk tanten min til Inokuchi og kjøpte noen. Jeg forstår jo nå at hun sikkert var veldig tørst.

Mor døde om morgenen 4. september. «Du, moren din er visst død», sa tanten min, og det var først da at jeg skjønnte at mor var gått bort. Frem til det hadde verken jeg eller storebroren min lagt merke til det. Egentlig var det helt utrolig at hun hadde klart å overleve i en måned med knust skalle. Selv da soldater hadde bragt de skadde ut av byen og i sikkerhet, hadde mor nektet å forlate huset før vi fant ut hva som hadde skjedd med storesøsteren min. Blant de skadde som ble evakuert, var det personer som hadde de samme skadene som min mor og som

ble frisk igjen etter å ha fått behandling. Jeg tror at mor var bekymret for storesøsteren min som ikke kom tilbake, og at hun holdt ut bare for å få møte henne igjen.

Den samme dagen som mor døde, tok vi kroppen hennes med til Koseikan og kremerte den. Men jeg synes ikke at det var trist, og jeg gråt heller ikke. Jeg tror følelsene mine må ha vært lammet. Det regnet den dagen, så flammene slet med å få tak.

I sentrum hadde alle bygningene rast sammen og bare brent jord var igjen. Man kunne se fra huset vårt helt til Hiroshima stasjon og Ninoshima. Det var lik overalt hvor man så, og soldatene var opptatt med å fiske lik ut av elven og brenne dem. Noen lik ble liggende i over en måned, og vi tenkte ikke noe særlig over det når vi gikk forbi dem. Siden vi ikke hadde noen anelse om hva en atombombe var på den tiden, og siden det ikke fantes noe mat, spiste vi poteter som vi fant i åkeren, eller ris som hadde vært nedgravd, men som allikevel hadde blitt utsatt for stråling, uten å tenke over det.

● **Livet etter atombomben**

Kort tid etter at moren vår døde, ble vi tatt hånd om av slektninger og tatt med til landsbyen Midorii, hvor vi ble plassert i en låve hos slektningene våre. Besteforeldrene mine hadde reist dit i forveien. Da bomben ble sluppet, hadde bestefar, Tomekichi Omoya, og bestemor, Matsuno, vært hjemme i stuen, og de hadde sluppet unna uten skader. Men bestefar, som hadde vært frisk og rask da vi ankom Midorii ble plutselig dårlig og døde fem dager etter at mor hadde gått bort. Onkelen min, Shōzō, som bodde sammen med besteforeldrene mine i Hirosemotomachi, hadde også vært hjemme, i entreen, men ingen ante hvor han hadde tatt veien.

Livet i Midorii var helt annerledes enn det vi var vant til, så vi hadde mange bekymringer. Etter at jeg hadde gått på skole i Midorii i rundt ett år, dro vi tilbake til Hirose. Alle sammen bidro til å planere et område hvor vi kunne bygge en bolig, og etterpå bodde vi i noen brakker som vi hadde bygd. Onkelen og tanten min ble adoptivforeldrene våre, og de oppdro meg og storebror som om vi skulle vært deres egne barn. Selv om foreldrene mine var døde, følte jeg meg ikke trist eller ensom.

Men etterhvert som jeg ble større, følte jeg mer og mer at jeg savnet foreldrene mine. Kusinen min, som var som en søster for meg, fikk hjemmeundervisning av en privatlærer fra hun gikk i barneskolen, og dette gjorde meg både sjalu og litt ensom. Jeg bodde sammen med min onkels familie helt til jeg ble gift. De bygde møbler hjemme hos seg, så jeg hjalp til med regnskapsføring.

● **Bryllup og sykdom**

Før i tiden var det mange som skjulte at de hadde overlevd atombomben. Kvinner måtte jo

tenke på ekteskap, så de var spesielt opptatt av å skjule det, og det var mange som ikke søkte på helsekortet som ble gitt til de overlevende. Det har kommet godt med i ettertid, men jeg ventet også en stund med å søke etter at ordningen med helsekort ble etablert. Når det gjaldt ekteskap, så tenkte jeg at jeg kom til å gifte meg med en eller annen som onkelen og tanten min fant til meg. Jeg inngikk derfor et arrangert ekteskap, men heldigvis så var mannen min ikke av typen som brydde seg om at jeg hadde overlevd atombomben.

Etter at jeg giftet meg, bekymret jeg meg veldig for helsen til barna jeg skulle føde. Jeg har kreft i bukspyttkjertelen. Storebroren min og fetteren min fikk også kreft, og datteren som jeg fødte etter at jeg giftet meg, har en sykdom kalt akustikusnevrinom. Jeg tenker at det må skyldes atombomben, og at det var den som gjorde henne syk.

● **Bønn om fred**

Jeg snakker ofte om opplevelsene mine til barn. Jeg tar dem også med til Fredsminnemuseet og forteller dem om hvordan livet var da atombomben ble sluppet.

Før var jeg så opptatt at jeg ikke engang hadde tid til å besøke gravstedene til familien min, men nå for tiden går jeg dit støtt og stadig og snakker med dem en stund. Dersom mor fremdeles hadde vært i live, skulle jeg vært en god datter for henne. Når jeg ser kvinner som er på mors alder, tenker jeg alltid at jeg må vise dem den respekten jeg ikke fikk vist min mor.

Dessuten er jeg veldig takknemlig for at jeg er frisk og rask, selv etter å ha opplevd noe som så mange andre har dødd av. Når jeg tenker på min døde mor, tenker jeg alltid at jeg skal holde meg frisk og leve lenge for barnas skyld.

**Jeg klarer aldri å glemme
det som skjedde den sommeren**

Chiyoko Shimotake

● Livet under krigen

Jeg ble født i landsbyen Tonoga i Yamagata-distriktet (senere Kake-chō, nå Akiōta-chō) i Hiroshima prefektur i 1921.

I 1940–41 ble jeg sendt bort fra familien til landsbyen Tsutsuga (nå Akiōta-chō) for å bo hjemme hos en lærer som var kjent for å være kjempestreng, og der fikk jeg opplæring i hvordan man lager te og blomsteroppsatser på den korrekte måten. Jeg tror det kom godt med senere i livet. Noen år senere døde læreren min, og jeg ble bedt av skolesjefen i Tsutsuga om å ta over undervisningen. Fra da av fikk jeg lønn fra kommunen.

På den tiden ble jeg kjent med nevøen til ordføreren i Tonoga Hisashi Kawamoto, og i mai 1944 giftet vi oss. Faren min jobbet på rådhuset i Tonoga så det må vel ha vært skjebnen. Etter at vi giftet oss, bodde vi ved Tsurumibashi i Hijiyamahonmachi i Hiroshima sammen med svigerforeldrene mine (svigerfar: Kamesaburō, svigermor: Sekiyo). Mannen min drev en klokkeforretning, men ettersom det ikke var behov for flere forretninger av samme type i byen, bestemte han seg for å lete etter arbeid et annet sted. Det var ennå magre tider på grunn av krigen, og siden det ikke var nødvendig med to husmødre i det samme huset, og siden kvinner også ble bedt om å jobbe på den tiden, begynte jeg å jobbe på samme sted som svigerfaren min, på ammunisjonslageret til hæren i Kasumi-chō, måneden etter at jeg giftet meg.

● Før bomben ble sluppet

Svigerfamilien min kom også fra Tonoga. Svigermor hadde egentlig planer om å dra til Tonoga den 3. august, men om morgenen den samme dagen, sa hun plutselig til meg: «Dra i forveien du. Så drar jeg den tiende». Til slutt endte jeg opp med å reise hjem til foreldrene min fra 3. til 5. august. Da jeg var på vei over Tsurumi-broen, kom svigermor løpende etter meg med en flott parasoll. Hun var bekymret for at den skulle bli ødelagt i et luftangrep mot Hiroshima, og ba meg om å legge den igjen hos foreldrene mine. Så sa hun: «Hils til foreldrene dine, og kom hjem til det tidspunktet vi avtalte» (den 5.). Det var det siste hun noen gang sa til meg. Men den gangen trodde jeg på ingen måte at det var siste gang vi ville møtes. Når jeg var hjemme på besøk, forsøkte jeg alltid å bli der lengst mulig og ta det mest mulig med ro, så jeg bestemte meg for å reise tilbake med den siste bussen den femte. Men da jeg skulle reise tilbake, ble jeg avvist på bussen og hadde ikke noe annet valg enn å dra tilbake til foreldrene mine. Da far fikk vite at jeg ikke hadde reist hjem, sa han strengt til meg: «Du kan ikke bryte løftene dine. Tenk på hvordan svigerforeldrene dine har det». Så sendte han et telegram til Kawamoto-familien, og sa at han helt sikkert skulle få sendt meg hjem igjen dagen etter.

● Fra 6. til 9. august

Dagen etter (den 6. august) burde jeg egentlig skyndet meg, siden jeg allerede var en dag for

seint ute, men jeg tok det rolig den dagen også. Dersom jeg hadde skyndet meg av gårde den dagen, hadde jeg nok vært enda nærmere eksplosjonen, tror jeg. Så ble klokken 8.15. Det så ut som om noe blinket skarpt, og så kom det et voldsomt drønn som fikk jorden til å riste. Etter en liten stund kom det flyvende en masse brente og ødelagte papirlapper som det var skrevet «Hiroshima by» på, og vi tenkte at noe måtte ha skjedd der. Det tok ikke lang tid før vi fikk beskjed om at noe forferdelig hadde skjedd i Hiroshima. Jeg tenkte at jeg måtte komme meg tilbake til Hiroshima, men vi fikk beskjed om at det ikke var et egnet sted for kvinner og barn, så far dro i forveien for å se hva som hadde skjedd. Først gikk han til stedet hvor jeg og familien bodde i Hijyamahonmachi, men huset var visst fullstendig brent til grunnen. Ved ruinen fant han en lapp hvor det stod at familien var i internatet til ammunisjonslageret, så han gikk dit og fikk møtt både min mann og min svigermor. Men svigermoren min hadde visst store brannskader og klarte knapt å puste. Etter å ha funnet min mann og svigermoren min, dro min far til Higashihakushima-chō for å finne onkelen min. Huset hans var helt ødelagt, og han hadde søkt tilflukt i nærheten av Koi. Han hadde fulgt oppfordringen om å evakuere til skolen sammen med elevene, og dødd der.

Etter å ha vandret rundt hit og dit, kom far tilbake til Tonoga. Jeg ble fortalt av faren min at min mann og svigermor var i internatet til ammunisjonslageret, og jeg tok derfor buss og tog (Kabe-linjen) tilbake til Hiroshima om morgenen den 8. august. På plassen foran Kabe stasjon lå det en masse skadde personer som så ut som om de kunne dø når som helst. De hadde ingenting annet enn en hermetikkboks hver. Folk som hadde kommet for å lete etter sine nærmeste, så inn og ropte navnet deres, men det var ingen der inne som hadde krefter til å svare. Jeg så et stort antall skadde personer, og jeg ble så klart bekymret for familien min.

Toget stoppet i nærheten av Mitaki stasjon, og alle passasjerene måtte gå av. Jeg satte av gårde i retning internatet til ammunisjonslageret, bærende på umeboshi og ris som jeg hadde fått med meg hjemmefra. Men siden alt rundt meg var fullstendig nedbrent, og husene jeg hadde tenkt å navigere etter, ikke stod der lenger, vandret jeg rundt uten å vite hvilken retning jeg skulle gå. Jeg kunne se ild og tenkte at det måtte være folk der, så jeg gikk dit for å spørre om veien. Da jeg kom frem, så jeg at de brant lik. De brant dem overalt, oppe på broen, på jordene, ved siden av veien. Hvor som helst. Selv om jeg så dem brenne likene, følte jeg ikke noe spesielt, og jeg kan ikke huske lukten heller. Jeg tror følelsene mine hadde blitt lammet.

Da klokken var blitt tre om natta den niende, kom jeg endelig frem til internatet til ammunisjonslageret. Svigermor var allerede død. Hun hadde dødd få timer i forveien, og liket hennes lå ennå like i nærheten. Hun hadde vært ute i rismarken da bomben eksploderte, og hadde blitt brannskadet på hele kroppen. Haken og brystet hadde brent av, og hun så helt forferdelig ut. Svigerfar fortalte at hun hadde sluttet å ynke seg for ikke så lenge siden, og da de lyste på henne med stearinlyset, skjønnte de at hun var død. Dagen etter laget svigerfar en kiste

som vi la henne i, og så brant vi den på potetåkeren.

● **Min ektemanns død**

Mannen min hadde vært inne i huset og hadde ingen brannskader eller andre synlige skader i det hele tatt. Han hadde hørt svigermors skrik ute fra risåkeren, og hadde løpt for å hjelpe henne.

Jeg våknet klokken fem om morgenen den 15. august. Mannen min sa: «Du trenger vel ikke å stå opp ennå», men sørgeperioden for svigermor hadde så vidt begynt, og jeg begynte derfor å tilberede risboller til seremonien. Så lagde jeg risvelling til oss tre, men da jeg forsøkte å få mannen min til å spise, fikk jeg ikke noe svar. Mannen min hadde sovet ved siden av svigerfaren min i det bittelille rommet, men ikke engang han hadde merket at mannen min døde. Fluene begynte å samle seg på liket, så for å få kremert det raskest mulig skrev vi på dødsattesten at han hadde dødd den 14., selv om han egentlig døde den 15., og kremerte ham den samme dagen. Denne gangen var det også svigerfar som lagde kisten og la mannen min i den, før vi brente den. Da svigermor døde, var det svigerfar som tente begravelsesbålet, men denne gangen var det visst for smertefullt, så han ba meg om å gjøre det. Men jeg hadde veldig store problemer med å brenne en person som hadde vært i live få timer i forveien. Så selv om jeg til slutt klarte å få tent på begravelsesbålet, klarte jeg ikke å være der mens det brant. Jeg forsøkte å komme meg unna, men beina nektet å lystre, og jeg klarte ikke å stå oppreist. Jeg hadde ikke noe annet valg enn å gå tilbake, men siden det ble brent lik over alt og bakken var glovarm, fikk jeg brannskader på håndflatene, knærne og beina.

Dagen etter gikk jeg for å hente levningene etter mannen min, og jeg synes det var veldig merkelig at flyalarmene ikke ulte, selv om jeg kunne se fiendens fly på himmelen. Det tok enda en stund før jeg fant ut at krigen var over.

● **Cyanid til å ta selvmord med**

Alle kvinnene fikk utdelt cyanid. Vi fikk utdelt det slik at vi skulle kunne ta livet av oss dersom vi var i ferd med å bli voldtatt av amerikanske soldater. Da mannen min døde, tenkte jeg at ingen hadde bruk for meg lenger, og planla å ta giften. Jeg tenkte å ta livet av meg mens svigerfar var borte for å levere dødsattesten på rådhuset, og hadde allerede drukket vann for å gjøre meg klar for giften, men så begynte jeg å tenke på hva han ville tro dersom jeg var død når han kom tilbake. Jeg kan ikke dø, jeg har ansvar for å ta vare på svigerfar, tenkte jeg, og bestemte meg for å ikke ta giften. Jeg hadde allerede klippet av meg det lange håret mitt, sagt: «Beklager, men jeg har ikke noen offergave til deg. Men tankene mine er med deg», og brent håret sammen med mannen min. Hadde det ikke vært for svigerfar, hadde jeg nok tatt giften.

Jeg var redd for hva jeg kom til å gjøre dersom jeg fremdeles hadde giften når vi kom tilbake

til Tonoga så jeg fikk en av lillebrødrene mine til å brenne den. Jeg klarte ikke å si noe som helst om lukten når det brant.

● **Min svigerfars død**

Svigerfar hadde vært i ammunisjonslageret da atombomben eksploderte, og blitt veldig brannskadet på ryggen. Derfor sov han alltid liggende på magen. Etter at mannen min døde, hadde jeg tenkt å reise tilbake til Tonoga sammen med svigerfar. Men svigerfar døde den 25. august. Jeg var bare 24 år gammel, men hadde allerede mistet svigerfar, svigermor og ektemannen min, og var fullstendig alene. Jeg tenkte at jeg like godt kunne dø. Men jeg tenkte at jeg måtte ta ansvar, og ta med meg levningene til de tre døde tilbake til hjemstedet deres, og at jeg derfor ikke kunne dø ennå.

● **Til Tonoga**

Den 6. september kom jeg endelig frem til Tonoga med levningene. Vi avholdt begravelsen i huset til noen slektninger av mannen min. Jeg hadde blitt kjempetynn og ikke tenkt på helsen min i det hele tatt, så hele familien forbarnet seg over meg og tok vare på meg. Det er takket være dem at jeg har levd så lenge. Jeg vil takke dem, alle sammen. Jeg spiste sammen med de andre når de spiste. På den tiden hadde vi nesten ikke mat, så det følte som om man kastet bort en mulighet hvis man ikke spiste når man hadde sjansen. Derfor spiste vi selv om vi ikke var sultne eller hadde matlyst. Det tror jeg var bra.

Selv etter at jeg var kommet tilbake til Tonoga reiste min far flere ganger inn til Hiroshima. En gang fulgte en utenlandsk krigsfange etter ham i Hiroshima. Faren min var helt utslitt etter å ha gått hele dagen, og det var rett etter Makurazaki-tyfonen, men han måtte komme seg frem selv om det ikke fantes noen vei. Han løp for harde livet for å komme seg bort, og han klarte aldri å glemme frykten han hadde følt.

● **Det andre ekteskapet**

I 1957 giftet jeg meg på nytt. Mannen min hadde tre barn. Den yngste var to år. Jeg hadde aldri oppdratt barn før, så først hadde jeg tenkt å si nei til ekteskapet. Men da jeg møtte barna, var de kjempesøte, og siden jeg regnet med at jeg ikke kunne få barn, tenkte jeg at det sikkert ville være gøy å oppdra barna, og bestemte meg for å si ja.

● **Helsen**

Frem til nå har jeg hatt mange helseproblemer. Jeg har vært hos alle slags leger. Siden jeg ikke slutter å blø når jeg trekker tenner, fikk jeg beskjed om å ta med en indremedisiner når jeg skulle til tannlegen i nabolaget.

For omtrent syv år siden, i 2001, ble jeg operert for eggstokkreft. Kreften hadde spredd seg til tarmene, så jeg måtte operere vekk omtrent 50 centimeter av tarmen også. Eggstokkreft har veldig dårlig prognose, og når det i tillegg hadde spredt seg til tarmen, er det nærmest et under at jeg overlevde.

Da jeg hadde eggstokkreft, smakte det bittert av all mat, og da dette skjedde igjen nå nylig, ble jeg innlagt for å undersøkes for tarmobstruksjoner.

● **Å bli bombet**

Jeg fikk ikke brannskader av eksplosjonen, men fluer la egg i hendene, på beina, ryggen og andre steder på kroppen min, og det kom masse larver ut av huden min. Det gjorde ekstremt vondt, og kjentes ut som å bli bitt av klegg. Jeg har fremdeles masse arr på ryggen, så jeg liker ikke å gå i offentlige bad.

Når jeg blir undersøkt av legen på sykehuset, spør han alltid hva som har skjedd når han ser ryggen min. Når jeg svarer at det er på grunn av atombomben, spør de alltid om jeg hadde ryggen mot atombomben da den eksploderte, men det var ikke det som skjedde.

Fred er det viktigste av alt, og krig er noe vi burde unngå for enhver pris, synes jeg. Det er ille nok om man krangler hjemme hos seg selv, og vi må lære oss å leve uten å krangle.

Du er heldig

Toshio Miyachi

● Livet den gang

Jeg ble født i 1917 i landsbyen Nakanosho i Mitsugi-distriktet (nå: Innoshima-Nakanosho-cho, Onomichi by). Min far jobbet på Nakanosho postkontor, mens moren min var husmor og drev et lite dyrkingsområde. To år etter at jeg ble født som eldste bror etter tre søstre, ble min yngre bror født. Min yngre søster ble født i 1924, men døde kort tid etter. Etter det gikk også moren min bort. Deretter bodde jeg alene med faren min.

I 1939 ble jeg innkalt til militærtjeneste og utplassert i feltartilleriet i 5. divisjon, 5. regiment. Som troppsleder ble jeg forflyttet til forskjellige steder i Vietnam og Kina i tre år. Etter endt tjeneste jobbet jeg på Hikari-filialen til varehuset Marukashi, som ble drevet av søskenbarnet mitt. I 1943 byttet jeg jobb og fikk jobb på Hikari-avdelingskontoret til stålproduksjonsselskapet Miyaji, som ble drevet av min farfar. Årsaken til jobbskiftet var at beliggenheten til det nye selskapets hovedkvarter var nærmere min fars hjem, noe jeg mente ville være praktisk med tanke på å ta vare på ham. Jeg giftet meg omtrent samtidig med at jeg byttet jobb. Min eldste sønn ble født i april 1944.

I april 1945 mottok jeg for andre gang innkalling til militærtjeneste. Denne gangen evakuerte jeg kona og barna til Innoshima. Jeg ble nok en gang utplassert i feltartilleriet i 5. regiment, men denne gangen jobbet jeg som militær registerfører ved regimentets hovedkvarter. Da hovedtroppene ble sendt til forskjellige steder over hele landet for å forsvare disse steder, var det kun få soldater tilbake i hovedkvarteret. Blant disse soldatene var hovedoppgavene mine som militær registerfører å lage et militært register og distribuere militære pocketbøker. Jeg måtte ikke engang delta i militære øvelser.

Sersjant Okada, min overordnede offiser som kom fra landsbyen Kobatake i Jinseki-distriktet (nå: Jinsekikogen-cho Jinseki-distriktet), var en fremragende mann. Det var bare oss to som jobbet i rommet, og han favoriserte meg veldig.

I juni 1945 ble navnet på troppene mine endret til Chugoku militære distrikts artillerireserver (Chugoku 111. enhet). Enheten var på vestsiden av Hiroshima slott. Flere to-etasjers militære kaserner ble bygget for å omgi vollgraven der fire batterier var stasjonert.

● Situasjonen før atombomben

Etter å ha blitt utskrevet fra militæret, hadde jeg tenkt meg å jobbe på mitt forrige job. Selskapet mitt så også ut til å ha samme planer for meg. Et brev fra direktøren ble levert til batteriet for å formidle en melding der det ble spurt om jeg kunne besøke Hikari by for å delta på et viktig møte. Imidlertid følte jeg meg for begrenset til å be om tillatelse til å dra noe sted, og jeg ville ikke bli dømt av kameraten min for å ha forlatt oppgavene mine under påskudd av jobb, i og med at min forrige arbeidsplass ble drevet av slektningene mine. Mens jeg vaklet, var sersjant Okada veldig omtenkstomt og sa: "Slapp av. Jeg ordner tillatelse for deg." Takket være

ham ble tillatelse til å dra spesialutstedt, og jeg tok til Hikari søndag den 5. august. Tillatelsen inkluderte betingelsen om at jeg skulle ta et tog som var planlagt å ankomme Hiroshima stasjon klokken 09.00 neste morgen, mandag 6. august og returnere til enheten min.

6. august sto jeg opp klokken 04.00 om morgenen og tok et tog fra Hikari stasjon etter frokost. Klokken 08.15, da atombomben falt, tror jeg toget mitt var i området rett før Iwakuni stasjon. Siden jeg knapt kunne høre en lyd fra utsiden på grunn av det enorme brølet fra toget, hørte jeg ikke lyden av eksplosjonen. Men alle passasjerene så ut gjennom vinduene til høyre (i togets retning) og sa: ”En enorm røyksky, som en reklameballong, stiger opp på himmelen over Hiroshima.” Uten noen kunngjøring, uten at noen visste hva som foregikk, fortsatte toget til det plutselig stoppet på Itsukaichi stasjon. På den stasjonen, der tidligere tog også hadde stoppet, fikk alle passasjerene instruks om å stige av toget fordi vi ikke lenger kunne kjøre i retning Hiroshima. Jeg var i villrede, for jeg hadde lovet å returnere til enheten straks jeg ankom Hiroshima kl. 09.00.

Foran Itsukaichi-stasjonen veltet ut svart røyk fra lokomotivet og det hadde oinblitt så nattsvart at jeg knapt kunne oppfatte at folk beveget seg. Etter en stund, da den svarte røyken begynte å klare, oppdaget jeg at en militær politibil var parkert like ved. Det så ut til at de nettopp var ferdige med sine gjøremål, og da jeg ba dem om å kjøre meg til Hiroshima slott i håp om å komme meg tilbake til enheten min, sa de raskt ja. Det var to av dem, en korporal og en sersjant. Siden de så veldig energiske ut og ikke hadde ytre skader, kan de ikke ha vært direkte utsatt for strålingen fra atombomben. Hvis de fremdeles lever i dag, vil jeg gjerne uttrykke min takknemlighet overfor dem personlig.

● **Situasjonen i byen etter atombomben**

Selv om jeg ikke husker nøyaktig hvilken rute de tok fra Itsukaichi til Hiroshima, tror jeg at de kjørte på en direkte vei som gikk gjennom noen rismarker. Langs veien var en strøm av evakuerte som i all hast rømte fra katastrofen. Etter å ha kommet inn i Hiroshima by, kjørte de langs trikkegaten. Det virket som om alle allerede hadde blitt evakuert. Byen så forlatt ut. Vi så ikke engang hunder eller katter.

Selv om jeg hadde bedt dem om å kjøre meg til Hiroshima slott, slapp de meg av rett før Aioi-broen. Enheten min var et steinkast fra broen, så jeg trodde jeg kunne gå dit. Men faktisk kunne jeg ikke det for veien var brennende varm. Jeg hadde på meg snøresko som var dekket av gamasjer, men jeg kunne ikke engang gå én meter videre og måtte stoppe ved broen.

Omtrent en time må ha gått mens jeg vekslet mellom å gå 50 cm frem og 50 cm tilbake på Aioi-broen. Plutselig begynte kraftig regn å falle som nålestikk i huden min. Det var svart regn som vætet området, som om olje ble rislet over det. Likevel følte det ikke som olje da jeg tørket det våte ansiktet mitt med hendene. Jeg ble gjennomvåt uten ly for regnet på den brente sletten,

og ventet på at regnet skulle stoppe.

Etter at det sluttet å regne kom det en plutselig temperaturendring, og det ble merkbart like kjølig som på høsten. Den oppvarmede veien ble også avkjølt nok til at det gikk an å gå på den.

Da jeg kom tilbake til enheten min, var kasernene i en ynkelig tilstand. Kaserneområdet var ryddet, som om det ikke hadde vært noe der i det hele tatt. Alle bygningene var smadret, brent til aske og vasket bort med regnet.

Sersjant Okada var på randen av døden. Han var forbrent over hele kroppen, men pustet fortsatt. Brannskadene hadde endret utseendet hans fullstendig og jeg kjente ham ikke igjen før han snakket til meg: ”Miyachi, du er heldig!” Jeg forlot ham midlertidig, men da jeg kom tilbake til plassen på kvelden kunne jeg ikke finne sersjant Okada. Han må ha blitt overført til et annet sted.

Selv om minnet mitt er litt vagt, kan det ha vært rett etter det svarte regnet 6. august da jeg møtte general Shunroku Hata fra den 2. hærstyrkens kommando ved Yokogawa-elvens bredd. Jeg ble beordret av en adjutant som var sammen med generalen: ”Du bærer general Hata over Temma-elven, slik at han ikke blir våt!” General Hata var en liten mann. Jeg fulgte ordren om å krysse elven med generalen på ryggen, men han var slett ikke tung.

● Redningsaksjoner

Ved den vestlige paradeplassen var samlet rundt 90 soldater som hadde overlevd atombomben. Jeg og disse soldatene var opptatt med kremering av lik. Et enormt antall lik måtte kremeres, som 250 den ene dagen og 300 den neste.

Spesielt minneverdig under den operasjonen var to amerikanske soldater som lå døde på trappen til Hiroshima slott. De må ha vært to krigsfanger fra de amerikanske styrkene som på den tiden ble holdt i en bygning nær Hiroshima slott.

6. august, dagen for atombomben, var der ingen mad. Jeg førte de 30 mennene mine til rådhuset for å få noen harde kjeks. Ved rådhuset gikk ting annerledes enn vi forventet. Vi kranglet med de på rådhuset, var ampre og stridige, men fikk ingen kjeks. Den dagen hadde vi ikke annet valg enn å drikke varmt vann med sukker for å distrahere oss fra sulten. Fra 7. august kunne vi motta rasjonerte risboller og harde kjeks, takket være innsats fra redningsstyrker utenfor byen.

Fram til slutten av august fortsatte vi redningsaksjonene, og sov i den perioden under åpen himmel.

31. august ble det endelig gitt ordre om å oppløse alle enheter. Da enhetene ble oppløst, ble forskjellige forsyninger i militære lagre distribuert til soldatene. Jeg fikk militæruniformer og tepper. Noen soldater som kom fra landsbygda fikk militærhester og red hjem på dem.

1. september kom jeg meg om bord på et skip fra havnen i Itozaki og dro tilbake til Innoshima.

● Sykdommer

Da jeg tisset i en åker omtrent to måneder etter at jeg kom tilbake til Innoshima, ble jeg forbløffet over å avgi rundt 1 -sho (omtrent 1,8 liter) brun urin. Etter det, vedvarte den brune urinen. Året etterpå ble jeg lagt inn på sykehus med mage- og tarmproblemer. Jeg ble også senere innlagt på sykehuset med leversvikt. I 1998 utviklet jeg blærekreft, og har vært innlagt på sykehus og fått behandling etter det.

I september 1960 fikk jeg helsebevis for overlevende etter atombomben. Før jeg mottok beviset lurte jeg på om jeg skulle ta imot det eller ikke. Jeg bestemte meg til slutt for å få beviset, etter råd fra kommunekontoret. Deretter følte jeg meg takknemlig for at jeg hadde beviset hver gang jeg fikk en sykdom som så ut til å være forårsaket av atombombingen.

● Livet etter krigen

Etter krigen startet jeg en liten landhandel på Innoshima. Siden det var en dagligvarehandel på landsbygda solgte vi ikke bare matvarer, men også polert ris, hvete og rensed olje, og senere forhandlet vi husholdningsapparater. Det var ikke noe lett liv, men ved å sjonglere utgiftene klarte jeg å gi barna mine universitetsutdannelse.

I 1946 blev den eldste datteren min født, men babyen og konen min døde kort tid etter. I 1947 giftet jeg meg med min nåværende kone, og to sønner og en datter til ble født. Fordi alle barna som ble født etter krigen var fysisk svake, mistenkte jeg at det skyldtes at jeg var eksponert for stråling fra atombomben. Det så ut til at min kone bad datteren vår om ikke å nevne at hun var andregenerasjons atombombeoffer, fordi det faktumet kunne hindre hennes senere muligheter for ekteskap.

● Overordnet offiser dør under atombombingen

Hvis krigen hadde fortsatt etter atombombingen, ville Japan vært i en kritisk situasjon. Jeg tror at den nåværende freden baserer seg på mange oppofrelser.

At jeg klarte å unngå direkte eksponering for stråling fra atombomben og at jeg fremdeles er i live dag, skyldes sersjant Okadas rause beslutning om å gi meg tillatelse til å dra den gangen. Jeg mistet oversikten over hvor sersjanten befant seg etter at han den 6. august sa til meg at: "Miyachi, du er heldig." Dette tynget meg lenge. Jeg hadde et håp; "Jeg vil formidle min dypeste takknemlighet til deg, sersjant" og barna mine forsto håpet jeg hadde. De søkte etter informasjon om ham på Internett, ringte forskjellige templer ett etter ett og spurte om hvor han befant seg, og fant til slutt sersjant Okadas grav for meg.

I 2007 besøkte jeg og alle mine familiemedlemmer sersjant Okadas grav. Etter å ha vist vår respekt ved hans grav og uttrykt min takknemlighet for hans ånd, følte jeg endelig at en stor

vekt hadde blitt løftet fra brystet.

Ønske om fred for neste generasjon

Tokio Maedoi

● Livet før atombomben

I 1945 bodde jeg sammen med min mor Hisayo og to eldre søstre i Kusunoki-cho 1-chome. Selv om jeg på den tiden var elev i første klasse ved avdeling for viderekommende på Misasa barneskole, jobbet jeg hver dag på fabrikker og andre steder som en del av mobilisering av elever, så jeg fikk aldri undervisning på skolen. Jeg ble sammen med mine 40 klassekamerater mobilisert til fabrikk til Nissan Motor Co., Ltd. i Misasa-honmachi 3-chome. De to eldre søstrene mine jobbet også. Kazue jobbet i postsparebanken i Hiroshima og Tsurue i Hiroshima-filialen av hærens klesdepot.

● 6. august

Den morgenen jobbet jeg også som mobilisert elev ved Nissan Motor Co., Ltd. Mine mobiliserte klassekamerater og jeg var spredt over hele fabrikk. Jeg jobbet på kontoret der jeg gjorde forskjellige oppgaver, som å hente deler til arbeidere når det kom ordrer fra fabrikkavdelingen. På det tidspunktet hadde det kommet en forespørsel fra avdelingen om noen skruer, så jeg forlot kontoret med to kasser i hendene og begynte å gå mot fabrikk som lå i bakre del av bygningen. Plutselig ble jeg omhyllt av et blått lys som lignet flammen fra en gassbrenner, samtidig som synsfeltet mitt opphørte og jeg fikk følelsen av å flyte i luften. Luftvernalarmen var avlyst så vi var helt forsvarsløse, og jeg trodde vi ble truffet av en bombe. Jeg tenkte umiddelbart at ”åh, nå dør jeg ...”

Jeg er ikke helt sikker på hvor mange minutter som gikk, men da jeg kom til bevissthet igjen skjønte jeg at jeg lå på bakken. Etter en liten stund, som om tåken gradvis lettet, fikk jeg igjen synet og det fikk meg til å tenke at ”Jeg er i live!”

Jeg hadde falt på en gassflaske som hadde veltet i nærheten, og den hadde skrappt opp huden på hånden min. Når jeg i ettertid tenker tilbake, var hodet mitt barbert og jeg hadde bare på meg en kortermet skjorte med rund hals og kortbukser da atombomben falt, så jeg fikk forferdelige forbrenninger der huden var bar. Men den gangen forsto jeg ikke umiddelbart omfanget av skadene mine og følte egentlig ikke smerter. Jeg kunne ikke se noen av klassekameratene mine som jeg jobbet med, og jeg ble bekymret for familien min og bestemte meg for å dra hjem. Da jeg begynte å gå, så jeg at den store fabrikkporten var blitt slått overende og jeg fant tre personer som hadde blitt fanget under den. Jeg fikk hjelp av noen andre mennesker i nærheten og vi klarte å trekke dem ut fra porten. Etterpå sa alle: ”La oss flykte! La oss flykte”, og dro fra fabrikk.

● Situasjonen etter atombomben

Byen var fullstendig dekket av bygninger og vegger som hadde kollapset, og jeg kunne ikke engang se veiene. Det var disig røyk overalt som fra en ulmebrann. Alle som gikk på gaten led

av brannskader og noen av dem flyktet mens de trykket barna sine til seg. Da jeg gikk på toppen av bygningsrester og hauger av sammenrast treverk, gikk en utstående spiker gjennom skosålen og ind i foten min, men i øyeblikket var jeg så livredd at jeg ikke kunne føle smerte. Fra vrakrestene under beina mine kunne jeg høre stønnende stemmer som sa ”Hjelp meg”, men midt i scenen fra helvete var jeg panikkslagen selv og fortsatte bare hjemover, uten å hjelpe de som ropte.

Da jeg kom hjem, så jeg at huset vårt hadde blitt fullstendig ødelagt. Moren og søstrene mine skulle være der, men jeg ingen tegn til dem. Siden jeg fremdeles bare var 12 år gammel, ble jeg øyeblikkelig overvunnet av angst da jeg innså at ”nå er jeg helt alene i denne verden.” Jeg stirret en stund i stillhet på huset vårt som var jevnet med jorden, og kunne bare tenke: ”Dette er slutten.” Mens jeg gjorde det, hørte jeg folk i nærheten skrike: ”Brannen sprer seg. Kom deg vekk herfra!” Så jeg tilkjempet meg etter hvert en beslutning om å flykte. Da jeg gikk mot evakueringsstedet i forstaden som familien på forhånd hadde valgt ut, møtte jeg tilfeldigvis en klassekamerat av meg, Nakamura, som var mobilisert på samme fabrikk. Han var på vej til en slektning i Mitaki-machi og inviterte meg til å bli med ham, og sa: ”La oss gå sammen.”

Siden Mitaki-machi lå i åssiden der det var veldig lite ødeleggelse og de eneste skadene på huset var noen ødelagte vinduer. Tanten hans sa til oss: ”Takk og lov, dere ble reddet, takk og lov.” Hun ga oss risboller, men jeg hadde ingen appetitt og klarte ikke å spise. Da jeg omsider kunne få et øyeblikks hvile, begynte jeg å føle smerter i kroppen og innså at det var noe galt med meg. Jeg hadde blitt brent på alle områder som ikke var dekket av klær, og kroppen min var dekket med blemmer så store at vannet inni dem skvulpet. Jeg hadde ikke hatt eller lue på meg, så hodet mitt var også blitt brent og banket av smerter. Det sies at man dør hvis en tredjedel av kroppen er forbrent, men tror jeg at min ble brent enda mer enn det.

Det begynte å regne litt før klokken 12. Det følte godt på den brente kroppen min, så jeg lot det regne på meg en stund. Da jeg så nøye på regnet som falt, skinte det slik det gjør av bensin. På det tidspunktet forsto jeg det ikke i det hele tatt, men jeg vet nå at det var radioaktivt ”svart regn”.

Etterpå tok jeg farvel med Nakamura og begynte igjen å gå for å komme til skolen i Yasu-mura (nå: Asaminami-ku, Hiroshima by), som var vårt evakueringssted. Kroppen min fortsatte å føles varm, så jeg fikk tak i noen agurker fra en nærliggende åker, presset saften på brannskadene mine og fortsatte å gå.

Da jeg endelig nådde skolen var hjelpestasjonen åpen og fylt av skadde mennesker som lå i rader, side om side på bakken som en fangst av tunfisk. Jeg fikk medisinsk behandling for første gang der, men det var bare litt matolje på forbrenningene mine. Skolen var så overfylt av ofre etter atombomben at jeg ble tildelt et nytt, separat tilfluktssted. Mens jeg flyttet dit, møtte jeg uventet min søster Tsurue. Hun hadde vært hjemme da atombomben ble detonert og hadde en

bandasje surret rundt det skadede hodet sitt. Da jeg endelig møtte en slektning, tenkte jeg ”Åh, jeg er ikke alene likevel”, og følte meg lettet. Søsteren min fortalte at moren vår var uskadd, og vi gikk for å finne henne. Moren min hadde vært på verandaen da atombomben falt, så beinet hennes hadde fått et dypt kutt og hun hadde brannskader i ansiktet. Etterpå kom også min andre søster, Kazue, som jobbet i Hiroshima-filialen av postsparebanken.

Vi bodde i Yasu-mura til krigen tok slutt. Jeg husker at jeg ble overveldet av lettelse da jeg innså at jeg ikke skulle dra i krig. Vi bodde i to uker i Yasu-mura, og etterpå flyttet vi til huset til noen slektninger i min fars hjemby Gono-mura i Takata-gun (nå: Akitakata by).

Da helsen min forverret seg, begynte noen rundt meg å si: ”Han har ikke så lenge igjen.” En lege hadde blitt sendt til Gono-mura, så jeg ble lagt på en stor tohjulet vogn og ført til ham for å få behandling. Det var første gang at brannskadene mine ble behandlet med preparater for tredjegrads forbrenning, og jeg kunne endelig få faktisk medisinsk behandling. Selv med legehjelp var forbrenningene mine så alvorlige at jeg ikke klarte å ta av meg klærne, men måtte få dem klippet av med saks. Jeg hadde høy feber og kunne bare gå på toalettet når noen holdt meg. Til tross for at hun selv var skadet, pleiet min mor meg, hennes yngste barn og eneste sønn. Jeg husker at moren min holdt seg våken hele natten, viftet meg uavbrutt og sa: ”Å, det er varmt” Da forbrenningene mine begynte å bli helet, fikk jeg hyppige neseblødninger. Noen ganger kunne ikke blødningen stoppes før legen ga meg en injeksjon som stanset den.

Jeg kom meg gradvis og begynte å gå på den lokale skolen. Det var rundt tre elever på den skolen som også hadde flyttet fra Hiroshima by etter å ha vært ofre for atombomben.

En gang i september ble jeg nysgjerrig på hvordan det hadde gått med Hiroshima, og jeg tok en buss alene til Hiroshima by. I nærheten av ruinene av huset vårt fant jeg naboene våre, som bodde i noen hyttebrakker de hadde bygd, og kunne snakke med dem. Her og der var det satt opp andre hytter med akkurat nok beskyttelse mot regnet. Jeg dro til fabrikken til Nissan Motor Co., Ltd. hvor jeg var under atombombingen og møtte tilfeldigvis fabrikkssjefen. Han spurte hvordan jeg hadde det og fortalte meg om hva som skjedde etter at atombomben falt. Jeg følte meg fryktelig igjen da han fortalte at øyeeplene til en kvinne på kontoret – det samme kontoret der jeg hadde vært rett før bombingene – hadde sprunget ut på grunn av atombomben. Etterpå møtte jeg aldri igjen noen av de 40 klassekameratene mine som jobbet i samme fabrikk, og heller ikke nå vet jeg noe om hvor de har befunnet seg.

● Gjenopbygning af livet mitt

To eller tre år senere flyttet jeg til Hiroshima by for å gjenoppbygge livet mitt, for det var ikke jobber å finne på landsbygda. Siden jeg ikke hadde noen høyere utdanning, var det virkelig vanskelig å finne arbeid. Jeg jobbet imidlertid som avisgutt, på byggeplasser og gjorde hva som helst for å brødfø meg selv.

Da jeg var 23 bestemte jeg meg for å gifte meg, og jeg ønsket at kona skulle vite alt, så jeg fortalte henne at jeg var overlevende etter atombomben. Kona forsto alt og samtykket i å gifte seg med meg. På det tidspunktet var det mye informasjon i avisene og media om ettervirkningene for overlevende etter atombomben, men jeg bestrebet meg på å ikke være bekymret overhodet. Jeg var 27 da min første sønn ble født, og samme år skaffet min svoger meg jobb hos Toyo Industries Co. (nå: Mazda Motor Corporation). Frem til da hadde jeg kontinuerlig skiftet jobb, men min svoger oppmuntret meg til å være tålmodig og jobbe hardt, så jeg startet i den jobben med vilje til å gjøre mitt beste for barnets skyld.

● Helsebekymringer

Jeg snakket med kolleger som delte nattskiftet med meg, og blant dem var det en mand som ble utsatt for atombomben mens han var på Aioi-broen. Siden han var nesten i hyposenteret for atombombingen, ble jeg sjokkert over det han fortalte meg. Han hadde mottatt en forespørsel fra Atomic Bomb Casualty Commission om å gjennomgå en fysisk undersøkelse. Siden begge var overlevende etter atombomben, var vi ganske interessert i å snakke med hverandre. Hans fysiske tilstand forverret seg imidlertid og han ble innlagt på sykehus, og selv om han vendte tilbake til arbeidsplassen, gikk han bort da han var 50 år gammel. Jeg varkeo stadig oppslukt av angst vedrørende helsen min, så jeg tenker at det må være et slags mirakel at jeg har klart å leve til nå. Jeg fortsatte å jobbe frem til pensjonering i en alder av 55 år.

● Ønske om fred

Årsaken til at jeg har bestemt meg for å snakke om min opplevelse av atombomben, er at jeg etter hvert som jeg blir eldre kan føle at kroppen min blir svakere, mens ønsket om å fortelle den yngre generasjonen om opplevelsene mine stadig blir sterkere. Ettersom ungdommer i dag ikke blir tvunget til kamp som i gamle dager, men heller står fritt til å gjøre det de vil, ønsker jeg at de skal forstå, i alle fall litt, av hendelsene for 64 år siden. De er ubegripelige i dag, i likhet med tankene til de unge som mistet livet og lidelsen til forrige generasjon.

I tillegg vil jeg oppfordre den yngre generasjonen til å presse på med fredsaktiviteter for å avskaffe atomvåpen, slik at det jeg opplevde aldri skjer igjen. Det ville ikke være noe hyggelig for noen å måtte oppleve den samme tragedien. Jeg ønsker virkelig å se at atomvåpen blir avskaffet mens jeg fremdeles lever.

Krigens arr leges aldri

Kyoko Fujie

● **Situasjonen før atombomben**

På det tidspunktet gikk jeg i fjerde klasse på Ujina barneskole. Min far, som da var 41 år gammel, var utplassert ved hovedkvarteret for sjøfart i hæravdelingen. Han var om bord i et militærskip i utlandet, og han kom bare hjem til huset vårt i Ujina-machi (nå: Minami-ku, Hiroshima by) omtrent én gang hvert halvår. Moren min, som da var 31 år gammel, var jordmor. Uansett hvor farlig det ble i byen, kunne hun ikke evakuere, for hun hadde pasienter å ivareta. I familien var også min yngre søster, som var ett år og fem måneder gammel, og min 80 år gamle farmor. Vi hadde også tatt inn fetteren min fordi min onkel, som administrerte et verft i Korea, ville at han skulle gå på en japansk skole.

● **Minner om evakueringen av skolebarn**

Rundt april 1945 ble barn i klassetrinn tre til seks på Ujina barneskole evakuert. Vi ble skilt fra hverandre og sendt til Miyoshi-cho, Sakugi-son eller Funo-son (Nå: Miyoshi by) nord i prefekturen. Jeg ble sendt til Jojun-ji-tempelet i Miyoshi-cho.

Maten ved templet besto nesten utelukkende av soyabønner. Måltidene var bare litt ris som klistret seg til soyabønner, og til og med snacksen besto av soyabønner. På et tidspunkt forsvant en risbolle fra lunsjen til tempelprestens sønn, som var i ungdomsskolealderen. Lærerne samlet oss alle i tempelets hovedhall og krevde: ”Den som stjal risbollen må tilstå her og nå.”

I nærheten av templet lå en stor bro som het Tomoe-broen, med en helligdom ved siden av. Ved denne helligdommen var det et stort kirsebærtre som bar kirsebær. De eldre barna klatret opp i treet og plukket kirsebær til å spise. De eldre barna ropte på meg og ba meg stå under treet, vendt utover, for å stå på vakt. Akkurat da jeg gjorde det, kom en gammel mann og ropte på oss og fanget meg. Så så han opp og skrek til de andre barna: ”Kom ned derfra!” og de eldre barna kom også ned fra treet. Den gamle mannen tok tak i hånden min og jeg gråt da han spurte meg hvor jeg var fra. ”Jojun-ji-tempelet”, sa jeg. ”Ja, så”, svarte han og slapp hånden min. Da sa han: ”Jeg dyrker løk og andre ting under treet. Hvis dere trækker på dem, kan de ikke spises. Dere må absolutt ikke gjøre det. Slutt å gråte.” Den kvelden kom den gamle mannen med dampet søtpotet og annen mat til oss. Selv om han var skummel i begynnelsen, var han egentlig veldig snill, syntes jeg. Jeg tror han tenkte vi var ynkelige som måtte stjele kirsebær fordi vi var så sultne.

De evakuerte skolebarna mottok tidvis søtsaker som foreldrene sendte dem. Vi fikk imidlertid aldri sjansen til å smake på disse. Min mor sendte meg harde drops laget av soyabønner, men alt ble konfiskert av lærerne. Ifølge de eldre barna havnet det antagelig i magen på lærerne.

Der var også forferdelige luseangrep. Vi brettet ut aviser og kammet lusene ut av håret. Lusene ble svarte av å suge blod, og vi knuste dem. Vi bredte ut skjortene vi hadde på for å

tørke dem i solen på tempelverandaen.

● 6. august

Nøyaktig en uke før atombomben ble sluppet hadde faren min kommet tilbake fra utlandet, så jeg tok meg også hjem for å se ham. Jeg skulle tilbake til evakueringsområdet 5. august, men jeg kunne ikke få billett til den dagen, så jeg fikk en til den 6. august.

Om morgenen 6. august dro moren min til Hiroshima stasjon med min yngre søster på ryggen for å si farvel til meg. Det var en gammel kvinne fra nabolaget mitt som skulle besøke barnebarnet sitt som hadde blitt evakuert til Miyoshi, så vi gikk ombord på toget sammen. Vi gikk om bord på Geibi-linjen og satte oss med ryggen til togets retning mot Miyoshi. Da vi var i ferd med å kjøre inn i den første tunnelen, så jeg tre fallskjermer. Deretter hadde vi akkurat kommet inn i tunnelen og plutselig eksploderte bomben.

Det var et massivt smell og en høy brølende lyd ga gjenlyd i ørene mine. Jeg satt så det gikk det bra med meg, men alle de som sto, også de voksne, ble dyttet bakover og falt på gulvet. Jeg kunne ikke høre skikkelig, som om ørene mine var blokkert av stein.

Da vi kom ut av tunnelen så røyken fra atombomben utrolig vakker ut. Den gamle kvinnen og jeg så bare på den og sa: ”Jøss, det er fantastisk.” Siden jeg bare var et barn, kunne jeg ikke forestille meg hva som hadde skjedd med Hiroshima.

Da vi kom til Miyoshi, sa den gamle kvinnen til meg: ”De sier på radioen at Hiroshima er fullstendig ødelagt.” Imidlertid kunne jeg fortsatt ikke virkelig forstå hva som skjedde, så i tolvtiden gikk jeg til skolen for å klippe gresset. Der ankom for første gang en lastebil til skolen med atombombeofre fra Hiroshima. Da disse sterkt forbrente menneskene én etter én gikk av lastebilen, ble jeg ganske sjokkert. En person prøvde å holde fast ansiktshuden med håndflaten mens den hang fra kinnet. En kvinne hadde fått brystet fullstendig opprevet, og en mann holdt en bambuskost opp-ned, og brukte den som en stokk mens han snublet av gårde. Den scenen står levende for meg fortsatt i dag. Mer enn å være redd, var jeg virkelig forbløffet.

● Min families opplevelse av atombomben

Omtrent tre dager etter atombomben fikk jeg ved tempelet høre fra familien min i Hiroshima. 12. eller 13. august kom jeg så tilbake til Hiroshima med tog, med en gutt i sjette klasse som het Nobu-chan og som bodde i nabolaget vårt. Jeg ble møtt av min far på Hiroshima stasjon, og jeg gikk hjem med ham langs en vei som lå ved siden av Hijiyama-høyden. Jeg husker at mens vi gikk, fortalte faren meg om hvordan familien vår hadde det og han sa at: ”Ingenting vil vokse her igjen på 70 år.”

Da vi kom hjem var moren min pakket inn i lakener fra topp til tå. Hun var pakket inn i laken for å forhindre at marken formerte seg, fordi hun hadde fått brannskader over hele kroppen.

Min yngre søster hadde fått brannskader i hele ansiktet og var svartbrent. Hendene og føttene hennes var også veldig forbrente, så hun ble også pakket inn i lakener. Siden hun var veldig liten, var hun redd for hvordan min mor så ut og gråt hele tiden.

Da atombomben ble detonert, ventet moren og søsteren min på en tog ved Enko-broen. Omtrent en time tidligere, da luftvernalarmen hadde hørt, hadde min mor lånt bort luftangrepskappen sin til en gammel kvinne fra nabolaget som sa hun hadde glemst sin. Av den grunn ble min mor fullstendig badet i lys fra atombomben. Søsteren min ble båret på ryggen til moren min, så hun ble brent på venstre fot og hånd og i ansiktet. Moren min tok søsteren min ned fra ryggen og dyppet henne i brannslukkingsvann flere ganger langs veien da de gikk for å søke tilflukt ved den østre boreplassen bak Hiroshima stasjon.

Min bestemor hadde vært hjemme da atombomben detonerte. Huset hadde ikke brent, men det var alvorlig skadet.

Min far og min fetter brukte to hele dager på å vandre rundt i byen på leting etter min mor og søster. Da de fant dem, hadde forbrenningen min mor hadde fått gjort at kroppen hennes svulmet så mye at de ikke kunne se om hun var kvinne eller mann. 6. august hadde min mor tilfeldigvis hatt på seg klær hun hadde laget med stoffer som min far hadde sendt henne fra utlandet. Min mor hadde fått med seg et lite tøyestykke som ikke var ble brent og knyttet det til hånden til søsteren min som et identifiserende merke. Da min far og fetteren min kom og lette etter dem, så den ett år gamle søsteren min fetteren min og ropte til ham: "A-chan!" Da de så tøyestykket på hånden hennes visste de at de hadde funnet begge to. Moren min sa: "Jeg er ferdig, så bare ta barnet vårt og dra hjem", men min far la dem begge på en stor tohjulet vogn og tok dem med hjem.

● **Min mors død**

Min mor gikk bort 15. august. Min far brukte et gammelt tre til å lage en enkel kiste uten lokk til kroppen, og vi kremerte henne på en ledig tomt bak huset vårt. Alle brukte det området til å kremere kropp, så all lukten kom inn i huset og det var en ganske uutholdelig, stygg lukt.

De siste ord til moren min var til bestemoren min: "Svigermor, jeg vil spise en gigantisk potet." Da det var matmangel under krigen, tok moren min med seg klær og forskjellige gjenstander til landsbygda for å bytte dem til poteter og annen mat. Jeg tror moren min spiste de minste potetene blant dem hun kunne bytte til seg. Små poteter har en veldig skarp smak, og de spises knapt i dag.

For å be om at min mors sjel finner ro, deltar jeg alltid i *Toro Nagashi* (seremonien der papirlykter flyter nedover en elv). Offergaven min er store kokte poteter. Selv nå, når jeg ser en stor potet tenker jeg på at jeg gjerne skulle gitt den til min mor så hun kunne spise den.

● Byen min etter krigen

Et bredt område av elvebredden ovenfor Ujina barneskole ble brukt som en slags utendørs krematorium. Bølgeblikkplater ble satt opp omkring likene og likene ble kremert dit. Det ble laget hull til hodet i bølgeblikkplatene. Vi barna gikk forbi like ved der de kremerte likene da vi var på vei for å bade i sjøen. Noen ganger tenkte jeg: ”Å, nå brenner hodet.” Jeg tråkket også på mange bein når jeg gikk forbi der. Jeg tror det området var krematorium til jeg gikk i sjette klasse på barneskolen.

Livet var virkelig elendig etter krigen, men ikke bare for oss. Alle måtte leve med de samme vanskelighetene.

● Søsteren min etter krigen

Min søster, som var sammen med moren min da atombomben detonerte, ble reddet. Den gangen sa folk at det var et mirakel at et så lite barn som søsteren min kunne overleve. Da hun vokste opp fikk søsteren min hele tiden høre: ”Det er flott at du overlevde. Så flott at du er i live.”

Imidlertid fikk søsteren min forferdelig arrvekst på foten, og den ble deformert. Hun kunne ikke bruke sko, så hun måtte alltid ha på seg geta (japanske tresko). På den tiden var det mange mennesker som hadde på seg geta, så hun hadde ikke store problemer i hverdagen, men hun fikk vanskeligheter når det var klassesur eller sportsdag der hun ikke kunne bruke geta. Siden det ikke var noe å gjøre med det, tok hun på seg to lag med soldatsokker.

På grunn av foten ble søsteren min grusomt ertet. På den tiden gikk det rykter om at sykdom etter atombomben var smittsom, og folk kunne peke på søsteren min og si ting som ”fingrene mine råtner”, eller ”hvis du kommer for nær for å se, blir du smittet.” Selv flere år etter atombomben, da hun gikk på barneskolen, ble hun behandlet som en slags sjeldenhet og folk kom langveis fra for å se på henne.

Likevel fortalte søsteren min aldri til min bestemor eller meg at hun ble behandlet på en slik måte. Hun klaget ikke over smertene sine og sa bare: ”Bestemor, var det virkelig så flott at jeg klarte å overleve?” Ettersom det var noe hun stadig fikk fortalt fra hun var spedbarn, så det ut som om hun prøvde å få seg selv til å tenke: ”Det var flott at jeg overlevde. Så selv om jeg ble sterkt forbrent, er det flott å være i live.” Nylig kikket jeg på min søsters notater. Blant dem så jeg at hun hadde skrevet: ”På den tiden mente jeg at det hadde vært bedre om jeg døde”, og det fikk meg igjen til å tenke på hvor fryktelig vanskelig det måtte ha vært for henne.

Hun ble fortalt at operation av foten måtte vente til etter at hun fylte 15 år. I løpet av sommerferien etter ungdomsskolen kunne hun endelig få den operasjonen som hun virkelig hadde ønsket seg lenge. Søsteren min gledet seg veldig til det, og sa alltid at hun ønsket å kunne bruke sko når hun startet på videregående. Imidlertid ble det ikke mulig for henne å bruke sko

på føttene overhodet. Selv om de transplanterte hud fra magen og baken for å prøve å korrigere deformeringen av foten, ble den transplanterte huden svart og lilletåen hennes var fortsatt forskjøvet med omtrent tre cm. Før operasjonen sa søsteren min: ”Jeg vil være i stand til å bruke sportssko som normalt”, men selv 65 år etter atombomben kan hun fremdeles ikke bruke sko på vanlig måte.

Siden lilletåen hennes ville gnage og begynne å gjøre vondt, prøvde hun å ha sportssko med et hull skåret ut til tåen, men tåen gned mot hullet og forårsaket sår da også. Det gikk nesten aldri en dag uten at foten hennes blødde. Da hun trodde at andre mennesker ville føle seg ukomfortable når de så de blodige skoene hennes, malte hun over blodflekkene med tannkrem.

Da søsteren min kom inn på sykehuset for overlevende etter atombomben, møtte hun legen Tomin Harada, og han sa til henne: ”Ikke nøl med å si fra til meg hvis det er noe du vil snakke om.” Da hun ble uteksaminert fra videregående, snakket hun med Harada, som presenterte henne for en japansk prest som bodde i Los Angeles. Siden faren vår hadde gått bort før søsteren min begynte på videregående, var det trangt med penger i familien vår på det tidspunktet. En lærer på videregående hjalp søsteren min med en deltidsjobb, der hun arbeidet hardt til hun var 20 år gammel. Da hadde hun klart å spare nok til en enveisbillett til Amerika og hun dro dit.

Hun ble ivaretatt av presten og fikk arbeid i et vaskeri, som dekket levekostnadene hennes. Jeg tror hun gikk gjennom noen tøffe perioder, men hun ga virkelig alt og bor fremdeles i Los Angeles i dag. Selv om hun trodde at hun aldri kom til å bli gift på vanlig måte, giftet hun seg med en japansk mann i Amerika, og de har blitt velsignet med tre barn.

● Hendelsen i Osaka

Omtrent en uke etter at søsteren min ble operert, dro jeg for å besøke en venn som bodde i Osaka. Søsteren min sa til meg: ”Tilstanden min er allerede stabil, så du kan saktens dra til Osaka.”

Jeg tok et lokalt ekspresstog og kom dit om kvelden, men siden jeg ikke visste hvor huset til vennen min var, stoppet jeg ved en politiboks for å spørre. Politimannen var ung, men han var veldig snill og fulgte meg i nesten en time for å lette etter adressen. Da vi fant huset til vennen min, sa jeg til politimannen: ”Tusen takk. Du var svært hjelpsom.” Han spurte meg hvor jeg kom fra, og jeg fortalte ham at jeg var fra Hiroshima. Han tok plutselig et skritt tilbake og sa: ”Hiroshima som ble rammet av atombomben?” Jeg svarte: ”Ja”, og han svarte: ”En kvinne fra Hiroshima – det er ubehagelig for meg. En kvinne fra Hiroshima som ble utsatt for atombomben.” Han sa dette med et uttrykk som om han kom til å bli smittet av en sykdom av meg. Inntil da hadde jeg ikke tenkt så mye over å ha blitt utsatt for atombomben, så jeg ble virkelig sjokkert over denne hendelsen.

Jeg kunne ikke snakke med søsteren min om denne hendelsen. Jeg snakket om det med

venninnen min i Osaka om det, men hun sa til meg: ”Du bør absolutt ikke fortelle søsteren din om dette, for det vil virkelig få henne til å føle seg forferdelig.” Etter dette fortalte jeg aldri noen andre at jeg var fra Hiroshima.

● **Hendelsen i klesbutikken**

Denne hendelsen skjedde for flere tiår siden, da jeg jobbet i en klesbutikk og hjalp en kunde. En person som var helt ukjent for meg sa plutselig min søsters navn min til meg, og spurte meg om jeg var hennes eldre søster. ”Ja, det stemmer. Hvordan det? Hvordan kjenner du henne?” spurte jeg henne. Den personen bodde i Furue, og på det tidspunktet nådde ryktet om søsteren min fortsatt så langt.

På grunn av denne hendelsen, det som skjedde i Osaka og forskjellige andre hendelser, var jeg for at søsteren min skulle reise til Amerika. Jeg tenkte at hvis hun ville forlate mobbing og diskriminering i Japan, og dra til et land der ingen visste noe om henne, ville søsteren min sannsynligvis finne lykken der.

● **Ønske om fred**

Jeg tror ikke at folk som ikke selv har opplevd atombomben virkelig kan forstå smerten til de overlevende. Å kutte deg i fingeren er sannsynligvis første gangen du opplever smerter, men du kan ikke forstå hvordan det er for andre å bli kuttet. Av den grunn synes jeg det er veldig vanskelig å formidle hvordan det var å oppleve atombombingen.

Krigen såret oss til bunnen av hjertet. Ikke bare ytre sår, men en rekke andre sår forblir også, og selv etter noen tiår verker de fortsatt. Søsteren min hater å snakke om krigen eller atombomben, så fra hun var liten har hun bare gått et annet sted når vi har pratet om dette. Etter at hun flyttet til Amerika har hun alltid hatt på seg en tykk strømpe for å skjule sårene sine, og hun snakker aldri om atombomben mer.

Vi må absolutt slutte krig.

Jeg så helvete

Kimiko Kuwabara

● Livet før atombomben

På den tiden var jeg 17 år gammel og bodde sammen med min mor og storesøster i Misasahonmachi 3-chome i Hiroshima by (nå: Nishi-ku). Min far hadde gått bort. Jeg hadde tre eldre brødre, men den eldste hadde giftet seg og flyttet mens de to andre brødrene mine hadde blitt innkalt og var i Yamaguchi-prefekturen.

Jeg jobbet på Hiroshimas sentrale kringkastingsstasjon i avdelingen for generelle anliggender. Stasjonen lå i Kami-nagarekawa-cho (nå: Nobori-cho, Naka-ku), og området rundt var blitt som et åpent torg på grunn av at husene var evakuert og revet. Jeg husker at stasjonen kringkastet mye militærrelatert stoff, så vinduene hadde blitt forsterket for å beskytte mot et luftangrep.

● 6. august

Om morgenen den dagen hadde luftvernalarmen gått, så jeg kunne ikke forlate huset på en stund og var for sent ute til jobb. Alarmen ble avsluttet og jeg kom på jobb rundt klokka 08.00. Som alltid begynte kollegaene mine og jeg å rengjøre kontorene i henhold til ansvaret vi var tildelt. Da jeg kom inn på stasjonslederens kontor jeg var tildelt, hørte jeg en kvinne på gårdsplassen si: ”Det flyr et B-29 der!” Jeg ble interessert, og akkurat da jeg nærmet meg et vindu, kom det plutselig et strålende glimt fra utsiden av vinduet. Glimtet var rødt og hadde det samme lyset som oppstår i øyeblikket da du tenner en fyrstikk, men det var langt mer intenst. Jeg dekket øyeblikkelig øyne og ører med begge hendene og satte meg på huk akkurat der jeg var. Det var det de på den tiden lærte oss å gjøre hvis det var en bombeeksplosjon. I mørket virket det som en tilstand av vektløshet, med en knitrende følelse som spredte seg gjennom kroppen min. Ikke at det var vondt, men det var en så fremmed og merkelig følelse at jeg trodde jeg var i ferd med å dø. På det tidspunktet la jeg ikke merke til det, men eksplosjonen hadde knust glasset i veldig små biter og fragmenter hadde satt seg fast i ansiktet og venstre arm og kroppen min var dekket av blod. Selv nå har jeg fortsatt glasskår som sitter fast inde i venstre kinn.

På en stund forholdt jeg meg stille og hørte da svake stemmer fra folk på gangen. Rommet var beksvart og jeg kunne ikke se noe. Ikke desto mindre tenkte jeg at jeg måtte komme meg ut derfra, så jeg prøvde å bevege meg mot stemmene i gangen da jeg støtte på ryggen til en mann. Og jeg tenkte: ”Jeg bør flykte med denne mannen ... jeg er fremdeles i live.” Jeg tok tak i beltet hans og fulgte bak ham til vi endelig kom oss nær utgangen. Folk hadde samlet seg ved utgangen der vi åpnet den tunge døren og klarte å gå ut. Det var så mørkt som ved daggry, og alle slags ting som hadde blitt sprengt falt fra himmelen. Ansiktene til menneskene som kom ut fra stasjonen, var beksvarte, håret deres stod rett ut, de var blodige og klærne deres var i strimler. Vi kjente ikke igjen hverandre før vi hørte folk si noe.

Vi trodde at stasjonen var målet for angrepet og att den derfor var fryktelig skadet av bombingene. I nærheten lå bygningen til Chugoku Shimbun, der stasjonens abonnementsavdeling hadde et underkontor, og jeg ville gå dit, så jeg gikk utenfor eiendommen med noen kvinner fra den samme avdelingen for generelle anliggender. Det var da jeg for første gang innså at det ikke bare var stasjonen som hadde blitt skadet. Alle de omkringliggende bygningene var fullstendig jevnet med jorden, og det var branner her og der. Det kom sterke flammer fra vinduene i vårt underkontor i femte og sjette etasje i Chugoku Shimbun-bygningen. Av den grunn flyktet vi til Shukkeien-hagen, som var i nærheten av stasjonen. Mens flammene vokste i nærheten, kunne jeg høre ropene til folk som var fanget under kollapsede hus og folk som lette etter familiemedlemmer, men jeg var så desperat etter å komme meg unna selv at jeg ikke kunne gjøre noe for å hjelpe dem.

Et stort antall mennesker hadde søkt tilflukt i Shukkeien-hagen. Vi krysset broen som gikk over dammen i parken og kom til elvebredden til Kyobashi-elven. Trærne i parken begynte å brenne og flammene kom gradvis nærmere elvebredden der vi var, til et høyt furutre i nærheten av elven til slutt tok fyr med et massivt brøl. Vi hoppet ut i elven, og med vann opp til brystet betraktet vi den omliggende scenen, og så tok Ohsuga-cho på motsatt side fyr mens gnistene fra flammene begynte å falle på oss. Varmen ble intens fra brannene som spredte seg på den motsatte bredden og bak oss, så vi holdt på med å gå uti og opp av elven igjen og igjen, helt til kvelden.

Så mange mennesker flyktet til elvebredden at det ikke var noe sted i nærheten der vi kunne sette oss ned. Hæren var stasjonert like ved, så det var mange soldater der. Siden de hadde hatt på seg luer på hodet, hadde de fortsatt hår igjen i en tallerkenlignende form, mens resten av kroppene var fullstendig forbrent og de vred seg av smerte. Det var en mor som bare var der og holdt babyen sin helt stille. Den øverste halvdel av kroppen hennes var i filler og jeg trodde babyen hennes sannsynligvis var død allerede.

Du kunne høre folk som var forbrent og skadet som uavbrutt bad: ”Gi meg vann, gi meg vann!” og noen mennesker som sa: ”Du må ikke drikke vann.” Det var et stort antall mennesker som var alvorlig forbrent og ikke holdt ut smertene som hoppet i elven. De fleste som hoppet i elven kom ikke tilbake til overflaten i live, men ble bare ført bort av strømmen. Døde kroppene kom flytende ned elven og fylte hele elven. Selv mens vi var i elven kom de døde kroppene flytende, så jeg skjøv dem bort for hånd, slik at de fortsatte å flyte nedstrøms. På det tidspunktet følte jeg ingen frykt fordi jeg fremdeles var så panisk. Jeg var vitne til en scene som var mer forferdelig enn noe maleri av helvete.

Brannen var så voldsom at vi ikke kunne bevege oss noe sted, så vi tilbrakte hele dagen på elvebredden til Shukkeien-hagen. Rundt solnedgang kom en liten redningsbåt for å lete etter ansatte ved stasjonen. Stasjonspersonalet bestemte seg for å dra til hjelpe-stasjonen ved den østre

ekserserplass, og den lille båten tok oss til sandbredden på motsatt side av elven. Jeg var bekymret for moren min som var hjemme alene, så jeg sa til dem at jeg ville gå hjem uten å dra til hjelpestasjonen. En kollega sa da: ”Ikke vær latterlig. Det er veldig farlig å reise tilbake til byen”, og holdt meg igjen med makt. Siden huset mitt var i Misasa-honmachi i den vestlige delen av Hiroshima by, måtte jeg gå rett gjennom sentrum av byen, som sto i flammer, for å komme meg dit. Alle var imot at jeg skulle dit, så jeg ble motvillig med dem, men jeg dro fra dem så snart jeg fikk en sjanse. Jeg hørte ropene fra menneskene som la merke til at jeg forlot dem, men jeg sa bare ”jeg beklager” og dro hjemover alene.

● **Veien hjem**

Etter å ha forlatt kollegene mine, kom jeg dit der Tokiwa-broen krysser Kyobashi-elven. Det var en jevn rekke av skadde mennesker som fra Hakushima på vestsiden krysste broen, men det var ingen som gikk i motsatt retning. Så møtte jeg to jernbanearbeidere som ville krysse broen i motsatt retning. De var på vei til Yokogawa stasjon, så jeg ba dem om ta meg med seg, men de nektet ved å si: ”Vi vet ikke om vi klarer det eller ei, så vi kan ikke ta med deg også. Kom deg til en hjelpestasjon.” Jeg ga imidlertid ikke opp, og fulgte bare etter i hemmelighet fire eller fem meter bak dem. Da vi beveget oss gjennom flammene så de seg noen ganger tilbake, men da sluttet jeg å bevege meg, for så å følge etter dem igjen. Siden jeg fulgte etter dem uopphørlig, ga de til slutt etter og sa: ”OK, du kan følge med oss. Gå der vi går.” De påpekte farlige steder underveis. Vi unngikk flammene, og gikk forbi postvesenets sykehus og ankom Misasa-broen. Det satt rader med skadde soldater på begge sider av broen slik at det ikke engang var plass til å gå. De var sannsynligvis soldater fra den 104. Chugoku-enheten som var stasjonert i nærheten, og alle stønnet av smerte. Vi prøvde å ikke trække på de skadde soldatene og krysset på en eller annen måte broen. Vi kom til jernbanesporene og gikk langs dem til vi nådde Yokogawa stasjon. Så skilte jeg lag med jernbanearbeiderne som jeg husker sa til meg: ”Vær forsiktig på veien hjem.”

● **Gjenforening med min mor**

Jeg gikk alene mot huset mitt i Misasa. Det var allerede mørkt på alle kanter, og begge sider av veien var fremdeles i flammer. Der det var voldsomme flammer, måtte jeg løpe for å komme forbi. Jeg gikk fra Yokogawa, gjennom Misasa og tok en vei mot nord til jeg endelig kom hjem. Hjemmet mitt hadde allerede brent ned, men jeg så moren min stå på gaten i nærheten. Jeg var så glad for å se henne i live at jeg klemte henne, og vi begynte å gråte.

Min mor hadde sittet foran et speil i andre etasje i huset vårt da atombomben ble detonert. Selv om rommene i andre etasje hadde kollapset innover, var moren min i et hjørnerom, og på en eller annen måte kollapset ikke det. Siden trappene ble umulige å bruke, satte noen opp en

stige til henne og hun klarte å klatre ut.

Huset forble sammenrast utover formiddagen, og etter hvert som flammene sakte kom nærmere, tok det endelig fyr på ettermiddagen. Før huset tok fyr, klarte moren min bare å berge madrassene ved å kaste dem utenfor, men disse ble tatt av mennesker på flukt som tok dem på hodet og løp avgårde med dem. Det var blitt gravd et slags skjulested for luftangrep i hagen ved huset vårt, der vi hadde lagret verdifulle gjenstander som kimonoer, men flammene nådde dit også og de brant opp. Min mor hadde båret bøtter med vann fra bekken foran huset vårt for å slukke flammene igjen og igjen, og selv om hun gravde ut skjulestedet med én gang, hadde mesteparten i det brent opp. Selv om naboene hennes anbefalte henne å flykte til Mitaki, var hun bekymret for søsteren min og meg, så mens huset brant gikk hun til en mark tvers over gaten og bare ventet på at søsteren min og jeg skulle komme hjem.

Den kvelden overnattet min mor og jeg midt i den marken. Folk flyktet langs veien foran huset vårt hele natten gjennom mens mennesker som ga hjelp og pleie også dro frem og tilbake. Jeg kunne bare se på denne scenen og lure på hva som kom til å skje med meg. Midt på natten ga hjelpepersonell oss noen risboller å spise. Jeg visste ikke om jeg hadde sovet, da solen begynte å stå opp.

● Letingen etter min søster

Strømmen av mennesker opphørte ikke den neste dagen den 7, men søsteren min Emiko kom ikke hjem. Moren min var bekymret for søsteren min og sa mens hun gråt: ”Hva har skjedd med henne? Hun kan ha blitt drept ...” Jeg klarte ikke å se moren min slik, så dagen etter, den 8. dro jeg av gårde med en venn av søsteren min for å lete etter henne. Nok en gang ble jeg vitne til scener rett fra helvete.

Søsteren min jobbet på Hiroshima sentrale telefonbyrå i Shimonakan-cho (nå: Fukuro-machi, Naka-ku). Jeg dro fra Yokogawa gjennom Tokaichi-machi (nå: Tokaichi-machi, 1-chome, Naka-ku) og gikk langs trikkeruten. Ingenting hadde blitt gjort for å rydde opp i de brente ruinene, men veien ved trikkeruten var bred, så jeg klarte såvidt å komme meg nedover gaten. Byen var fylt med døde kropper, så jeg måtte være forsiktig så jeg ikke trakk på noen. I nærheten av Tera-machi (nå: Naka-ku), så jeg en død hest som var fullstendig oppsvulmet. Rundt Tokaichi-machi var det en person som sto urørlig, med svartbrent kropp og med begge hender utstrakt. Jeg syntes det var rart, men da jeg så nærmere etter, innså jeg at personen hadde dødd stående slik. Her og der så jeg mange mennesker som hadde stupt inn i brannhydranter, hvor de døde kroppene deres lå oppå hverandre i en haug. Sidene på gatene var overfylte av lik og blant dem var det folk som fortsatt pustet. Andre kunne jeg høre stønne og noen sa: ”Vann, vann.” Det fantes ikke ett friskt menneske. Alles klær var brent, og kroppene deres var også brent og oppsvulmet – de lignet kullsvarte dukker. Jeg trodde at hvis søsteren min hadde

kollapset og lå et sted i dette kaoset, så ville jeg aldri kunne finne henne. Vi trådte over de døde kroppene, krysset Aioi-broen og kom til Kamiya-cho (nå: Naka-ku), men vi kunne ikke komme lenger, så vi dro tilbake til Misasa. Jeg trodde det var umulig at søsteren min var i live under disse forholdene.

Heldigvis kom søsteren min hjem en uke etter atombomben. Til tross for at hun hadde blitt hardt skadet på telefonbyrået ved bombingene, flyktet hun til Hijiyama-høyden og ble deretter ført til en hjelpestasjon i Kaitaichi-cho, Aki-gun (nå: Kaita-cho) for å få pleie. Hun tilbrakte en uke der da hun hørte at en lastebil skulle til Hiroshima by for å yte hjelp, så hun ba dem ta henne med seg. Selv om de nektet henne og sa at en alvorlig skadet person ikke skulle kjøre i lastebilen, hadde hun bestemt seg for å komme hjem. Da hun så at hun hadde en sjanse, hoppet hun inn bak på lastebilen og de fraktet henne helt til Tokaichi-machi. Søsteren min hadde slept seg helt fra Tokaichi-machi, og klærne hennes var i filler. Hun var dekket av blod og hadde ulike sko på hver fot. Hvis du ikke visste hva som hadde skjedd, ville du ikke trodd at hun var en tilregnelig person. Siden huset vårt hadde brent ned, lot en venn av moren min søsteren min få sove i hjørnet av huset sitt. Umiddelbart deretter ble hun sengeliggende og svevde mellom liv og død.

● Pleien av min søster

Glasskår satt fast over hele ryggen til søsteren min, og biter av kjøtt på armen hennes hadde blitt revet ut, skåret opp som et granateple. Hver dag brukte jeg en nål for å fjerne glasskår fra ryggen, men marken formerte seg i sårene. Datteren til kvinnen som eide huset søsteren min sov i, hadde allerede hadde gått bort som følge av atombomben, noe som gjorde oss bekymret for at vi ville bry henne, så vi dro tilbake til de brente ruinene av huset vårt. Min eldste bror kom og samlet brent trevirke for å bygge et lite skur som skulle beskytte oss mot regnet, så vi flyttet dit for å fortsette å pleie søsteren min. Søsteren min var sengeliggende og kunne ikke føres til en hjelpestasjon, så noen delte litt salve med oss, men det var ikke en fullstendig behandling. Håret hennes hadde falt helt av og hun hostet opp blod, noe som mange ganger fikk oss til å tro at hun var nær slutten. Moren min gikk opp i åsene hver dag for å plukke blader av *dokudami* (en japansk urt). Hun kokte disse i grønn, utørket tilstand og ga det til søsteren min og meg for at vi skulle drikke det. Denne teen av grønne blader luktet sterkt, men min mor sa at den ville fungere som en motgift. Kanskje den fungerte, siden søsteren min etter tre måneder uten å være i stand til å stå begynte å komme seg igjen og senere dro tilbake på jobb. Hun hadde på seg et skjerf eller en lue for å skjule hodet til håret vokste ut igjen. Det ble arr etter skadene hennes, så hun gikk aldri i klær uten ermer, og fortsatt i dag er det avtrykk i armene hennes der hun ble skåret opp.

● Livet etter krigen

Jeg fant ut at krigen var over fra noen som fortalte det til meg. Selv om jeg hørte at krigen var slutt, klarte jeg ikke helt å forstå det. Som barn lærte vi at Japan aldri kunne tape, og jeg trodde fullt og fast på det. Da jeg jobbet på stasjonen også, var det bare snakk om å vinne og aldri et ord om å tape. Men da jeg hørte at en atombombe også hadde blitt sluppet over Nagasaki, tenkte jeg at det var best at krigen tok slutt hvis vi skulle bli angrepet med bomber som denne ofte.

Bygningen i Kami-nagarekawa-cho kunne ikke brukes, og stasjonen ble flyttet til Toyo Industries Co. i Fuchu-cho, Aki-gun. Ettersom jeg måtte passe søsteren min, og siden jeg måtte pendle med tog, da det var langt til Toyo Industries, og jeg hørte rykter om at okkupasjonsstyrkene som nettopp var kommet kunne behandle kvinner grovt, sluttet jeg i jobben min på stasjonen. Etterpå jobbet jeg i ett år i et selskap i nærheten og deretter i et annet, som en tidligere lærer presenterte meg for, før jeg giftet meg.

Selv om jeg gikk rundt i Hiroshima 6. og 8. august, fikk jeg aldri noen større plager som følge av atombomben. Jeg ble fortalt at en slik sykdom kunne oppstå når som helst, men jeg snakket aldri om å være urolig for sykdom. Hvis jeg ble syk, ville jeg takle det da. Jeg tenkte heller alltid på hva jeg skulle gjøre i fremtiden.

● Ønske om fred

Frem til nå har jeg ikke villet snakke om atombomben. Selv om jeg viser min respekt ved kenotafen for atombombeofrene hvert år, har jeg aldri dratt tilbake til Shukkeien-hagen som jeg flyktet til den 6. august. Shukkeien-hagen er en nydelig park, men hvis jeg så den runde broen som krysser dammen ville jeg husket skrekken den dagen, så jeg kan bare ikke dra dit. Hvis jeg husker det begynner jeg å gråte, og ordene sitter fast i halsen.

Mange av menneskene som ble utsatt for atombomben har gått bort, så det er bare noen få som fortsatt kan snakke om den. Selv om jeg også blir eldre, ønsket jeg å snakke om scenene fra helvete som jeg fremdeles tydelig kan huske, og å fullt ut dele erfaringene mine med unge mennesker slik at atomvåpen aldri blir brukt igjen. Barnebarnet mitt på barneskolen er interessert i krig og fred, og har kommet og spurt meg: ”Bestemor, opplevde du atombomben?” Jeg håper virkelig at vi kan skape en verden der ingen trenger å oppleve slike vanskeligheter.

Tittel	Støtteprosjekt for skribenter Beretninger fra overlevende etter atombomben
Opplag	Første opplag
Utgivelsesdato	31. juli, 2020
Redaksjon	Frivillig organisasjon: Hiroshima freds- og kultursenter
Utgiver	Helse, arbeid og velferdsdepartementet Tokyo, Chiyoda-ku, Kasumigaseki 1-2-2 Tlf.: +81 03-5253-1111
